RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1884. Första Kammaren. N:o 22.

Lördagen den 29 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Anmäldes och bordlades Konstitutions-Utskottets nedannämnda utlåtande och memorial:

N:o 5, i anledning af väckt motion om ändring i § 52 Regeringsformen och § 33 Riksdagsordningen; samt

N:o 6, i anledning af återremiss å Utskottets utlåtande N:o 2, angående väckt motion om ändring af 59 § Riksdagsordningen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Stats-Utskottets under gårdagen bordlagda utlåtande N:o 15 a och Första Kammarens Tillfälliga Utskotts samma dag bordlagda utlåtande N:o 7.

Upplåtande af en del utaf Djurgårdens mark till Stockholms stad.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 22 och 28 innevarande Mars bordlagda utlåtande N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande till Stockholms stad af en del utaf den under Djurgården lydande mark.

Första stycket.

Godkändes.

Andra stycket.

Upplåtande af en del utaf Djurgårdens mark till Stockholms stad. (Forts.)

Den å sidan 6 af utlåtandet förekommande delen.

Herr Statsrådet von Krusenstjerna: Då Stats-Utskottet här föreslår, att löseskillingen för den mark, hvartill staden skulle få eganderätt, icke, såsom Kongl. Maj:t har föreslagit, skall öfverlemnas direkt till Djurgårdskassan utan till Statskontoret för att förvaltas såsom en särskild fond, hvars årliga ränta skall öfverlemnas till Djurgårdskassan att för kassans ändamål användas, så har jag emot detta förslag ingenting att erinra, ehuru det synes egendomligt att bilda en särskild fond utan annat ändamål än att afkastningen af fonden skall tillfalla en annan fond. Men då i alla fall Djurgårdskassan får afkastningen, så har jag, som sagdt, ingenting att deremot erinra. Men då Stats-Utskottet utsträcker bestämmelsen om medlens öfverlemnande till Statskontoret äfven till den ersättning för intrång och skada, som expropriationsnämnden möjligen kan ålägga Stockholms stad att utgifva, synes mig, att Stats-Utskottet gått längre än lämpligt är. Af den mark, som staden skall med eganderätt förvärfva, disponeras för närvarande mellan 3 à 4 tunnland till dels Djurgårdsintendentens boställe och dels Hofjägarebostället vid Lill-Jans. Om nu expropriationsnämnden tillerkänner dessa båda boställshafvare personligen ersättning för skada och intrång, kunna de ju icke vara belåtna med att denna ersättning inbetalas till Statskontoret, och att de sedermera endast få räntan, utan de hafva rätt att fordra sjelfva kapitalet. Det synes derföre lämpligast att i denna punkt, der det heter: "skolande denna lösen och ersättning ingå till Statskontoret", orden "och ersättning" utgå. Då qvarstår i alla fall den bestämmelsen att lösen ingår till Statskontoret, under det att ersättningen direkte utbetalas till de personer, hvilka expropriationsnämnden tillerkänt en sådan.

Herr Casparsson: På sätt Herr Chefen för Civildepartementet framstält, har Stats-Utskottet gjort en afvikelse från Kongl. Maj:ts proposition deruti, att den lösen, som skulle inflyta för exproprierad jord, skulle ingå till Statskontoret. Mot denna åtgärd har jag på den afdelning inom Utskottet, som handhaft detta ärende, framstält mina betänkligheter. Jag ansåg nemligen olämpligt att på en tid, då man söker att så mycket som möjligt indraga fonderna till statsverket, nu bilda en ny fond för att ställas under Statskontorets förvaltning, och, enligt min öfvertygelse, kommer, om icke under den närmaste framtiden så i kommande tider, möjligen äfven denna fond att indragas. Som jag emellertid stod ensam om denna uppfattning, så har jag mot Utskottets beslut icke velat afgifva min reservation. Men då Herr Chefen för Civildepartementet framstält olämpligheten af att äfven "ersättning för skada och intrång" skulle ingå till den fond, som skulle ställas under Statskontorets förvaltning, så har jag icke kunnat annat än fullkomligt instämma i denna uppfattning. Jag ber derföre att hos Herr Grefven och Talmannen få anhålla om yrkande att dessa ord "och ersättning", som förekomma på fjerde raden

nedifrån pag. 6 i förevarande betänkande, måtte utgå, och när jag framställer detta yrkande, ber jag få nämna, att jag gör det efter samråd med åtskilliga af Stats-Utskottets ledamöter från denna Kammare, äfvensom att samma yrkande kommer att inom Andra Kammaren framställas af någon utaf dess ledamöter i Stats-Utskottet.

Upplåtande af en del utaf Djurgårdens mark till Stockholms stad. (Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att beträffande förevarande del af det föredragna utlåtandet endast blifvit yrkadt, att Utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att de å sidan 6 i utlåtandet, på fjerde raden nedifrån, förekommande orden "och ersättning" uteslötes.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till Utskottets hemställan i förevarande del och sedan på bifall till samma hemställan med nyssnämnda ändring; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Den återstående delen af utlåtandet.

Godkändes.

Föredrogs å nyo Konstitutions-Utskottets den 26 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion om införande i Riksdagens Kamrar af öppen omröstning.

Ifrågasatt införande af öppen omröstning i Riksdagens Kamrar.

Herr Wallenberg: Då jag förut har varit motionär i denna vigtiga fråga, så anser jag mig icke böra med tystnad förbigå det sätt, hvarpå Konstitutions-Utskottet nu behandlat densamma. Det står i motiveringen för dess afstyrkande upprepadt, att frågan har vid sex riksdagar blifvit afstyrkt af Utskottet, och att Riksdagen alla gånger har gillat Utskottets afstyrkande. Ja, dock endast delvis. Men om man skulle gå till väga på det sättet, att det skulle innebära ett tillräckligt motiv för att en fråga aldrig skulle gå igenom, att den några riksdagar blifvit afstyrkt, så vet jag sannerligen icke, hvilka frågor af vigt, som skulle kunna gå igenom. Det torde för Konstitutions-Utskottet med dess erfarna ledamöter vara väl bekant, att det fordrats 12, 15, ja 20 år för att i riksdagen genomdrifva de allra mest känbara och nödvändiga förändringarne, så att icke bör man väl säga, att, derföre att en fråga några gånger förut blifvit lagd till handlingarne, detta är ett tillräckligt motiv att allt framgent göra det.

Hvad nu sjelfva motionen angår, så kan jag icke dela motionärens sätt att tillämpa idén. I afseende på det sättet har Utskottet behagat yttra, att "då det icke kan biträda motionens syfte öfver hufvud, det saknar all anledning att ingå i granskning af det utaf motionären föreslagna sätt för den öppna omröstningens verkställande". Ja, det går ju an att göra, men nog hade

Ifrågasatt införande af öppen omröstning i Riksdagens Kamrar. (Forts.)

det varit till bättre ledning för kommande tider, som med större framgång än nu skola behandla denna fråga, om Utskottet hade gjort sig omak att yttra sig något i afseende på *sättet*, ty det är icke någon ovigtig sak i denna fråga. När en gång denna fråga blir upphöjd till grundlag, måste den vara omgärdad med sådana bestämmelser i afseende på sättet, att alla möjliga oegentligheter blifva förebyggda. Hvarföre jag är en så varm vän af den öppna omröstningen är, att ingenting finnes, som så mycket tjenar till att dana och utbilda politiska karakterer, som just den. Ty att obetingadt och öppet säga sin mening och stå såsom en man bakom sitt ord bidrager att stadga politiska karakterer, som vi hafva stort behof att få i större antal, än som möjligen nu förefinnes, under det att den tysta omröstningen rätt ofta bidrager till — jemte de stora kompromisserna, som aldrig kunna helt och hållet undvikas i det politiska lifvet — att föda detta yngel af små kompromisser, som äro mycket skadliga och som aldrig kunde komma i fråga, i fall omröstningen vore öppen. Jag har blott velat anmärka detta till protokollet utan att göra något yrkande hvarken på återremiss eller bifall till motionen, men ber att åtminstone för framtiden få fästa Utskottets uppmärksamhet på, att denna sak är förtjent af en bättre behandling, än den Utskottet denna gång behagat egna densamma.

Herr Hallenborg: Den siste ärade talaren har hufvudsakligast fäst sig vid den knapphändighet, hvarmed Utskottet har yttrat sig i denna fråga. Det är visserligen sant, att, om denna fråga nu vore första gången väckt, Utskottet skulle hafva varit skyldigt att under en så vidt möjligt fullständig utredning angifva skälen för sitt afstyrkande. Men då Konstitutions-Utskottet vid så många föregående tillfällen i ganska vidlyftiga motiveringar framlagt skälen för att afslå detta förslag om öppen omröstning, som tid efter annan framkommit till Riksdagen, och då Riksdagens båda Kamrar alltid hafva godkänt denna Utskottets hemställan, så har Utskottet nu ansett sig endast böra hänvisa till Utskottets förut afgifna betänkande i ämnet, der man återfinner den motivering, som Utskottet nu skulle hafva framlagt. Det ligger i sakens natur att, när samma förslag hvarje riksdag återkommer, man icke kan begära att Konstitutions-Utskottet eller något annat Utskott ouphörligen skall i denna sak framlägga ny och utförlig motivering, hvilken hvarje riksdagsman kan läsa i de föregående tryckta riksdagshandlingarne. Då Konstitutions-Utskottet icke har förändrat sin åsigt och Kamrarne icke heller hafva ändrat sina, så har det synts enklast att icke Utskottet betungat Riksdagen med kostnaden för onödigt tryck eller besvärat Riksdagens ledamöter med onödig läsning af hvad förut blifvit tryckt. Då icke något yrkande är gjordt, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Jag hade visserligen icke ämnat göra något yrkande, men vid det förhållande att Herr Ordföranden i Konstitutions-Utskottet har velat försvara Utskottets tillväga-

gående att så knapphändigt hafva behandlat denna fråga och ursäktat sig med, att man icke velat öka kostnaderna för papper och tryck, så får jag säga, att frågan är af en sådan vigt, att den berättigar hvarje vän af densamma att åtminstone få ett ordentligt skäl för att nu låta den falla och att äfven få veta, hvad Konstitutions-Utskottet för närvarande må tänka om frågan utan hänsyn till föreliggande betänkande. På det att derföre frågan i Konstitutions-Utskottet må blifva bättre utredd och fullständigare motiverad, får jag vördsamt anhålla om proposition på återremiss af föreliggande betänkande.

Ifrågasatt införande af öppen omröstning i Riksdagens Kamrar. (Forts.)

Herr Reuterswärd: Den siste ärade talaren önskade förvissa sig om, hvad Konstitutions-Utskottet tänker i denna fråga. Jag tror mig kunna upplysa att med undantag af motionären fans det ingen inom Utskottet som understödde motionen, och orsakerna dertill kunde bland annat sökas deri, att vid alla de riksdagar, denna fråga varit föremål för pröfning, hafva båda Kamrarna afslagit densamma. Såsom Konstitutions-Utskottets ordförande nyss anmärkt, har vid alla föregående tillfällen Utskottet så vidlyftigt motiverat sitt afstyrkande, att det ansett sig nu blott behöfva hänvisa till desamma.

Jag anhåller om bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan derpå att ärendet skulle visas åter till Utskottet; och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 26 och 28 innevarande Mars bordlagda utlåtande N:o 13 b, angående åtskilliga rörande de Kongl. teatrarne framstälda förslag.

Ang. de Kongl. teatrarne.

Mom. a).

Herr Statsrådet Themptander: I mitt yttrande till statsrådsprotokollet angående denna punkt har jag sökt angifva de skäl, på grund af hvilka, enligt mitt förmenande, hinder mött att för närvarande efterkomma sista Riksdagens begäran att nu framlägga ett definitivt förslag till teaterfrågans lösning. Stats-Utskottet synes också hafva delat min uppfattning om de svårigheter, som för närvarande möta för denna frågas slutliga ordnande. Då jag följaktligen tillstyrkte Kongl. Maj:t att i detta ämne ånyo göra framställning till Riksdagen om ett provisorium, så ansåg jag mig emellertid böra ifrågasätta, att detta provisorium utsträcktes till en tid af tre år, beroende derpå, att de byggnadsfrågor, för hvilkas förberedande handläggning en komité för närvarande arbetar, och

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

hvilka äfven inverka på den för Kongl. teatern ganska vigtiga frågan om en ny tidsenlig lokal, säkerligen icke skulle kunna hinna att af Riksdagen slutbehandlas ännu under något eller några år. Men ett ytterligare skäl till provisoriets förlängning ligger deri, att det ur ekonomisk synpunkt måste för de Kongl. teatrarne vara af synnerlig vigt att deras bestånd betryggas för längre tid än ett år i sänder. Det var också i den förhoppning att en sådan åt de Kongl. teatrarne tillförsäkrad förlängning skulle kunna möjliggöra åtskilliga till besparing ledande åtgärder, som jag vågade ifrågasätta, att bidraget från statsverket skulle inskränkas till det belopp, hvartill det under de sista åren blifvit i staten uppfördt, ehuru detta belopp under de närmaste föregående åren visat sig på långt när icke förslå till utgifternas bestridande, och ehuru detta belopp äfven under nu löpande spelår troligen kommer att i någon om ock mindre grad öfverskridas. Äfvenledes ansåg jag, att under ett dylikt provisorium det icke kunde finnas anledning att vidtaga en så genomgripande åtgärd som försäljning af Dramatiska teatern, utan att ett anstånd dermed borde medgifvas. Nu har Stats-Utskottet delat denna af regeringen uttalade uppfattning såväl om önskvärdheten af teaterverksamhetens fortvaro i tre år som äfven om ett visst anstånd med Dramatiska teaterns försäljning. Men Stats-Utskottet har gjort hela frågan om teaterverksamhetens fortvaro, till och med frågan om det för närvarande på ordinarie stat uppförda anslagets fortfarande utgående, beroende på bidrag till visst belopp från Stockholms stad. Enhvar, som har tagit del af det statsrådsprotokoll, som åtföljer Kongl. propositionen i ämnet, finner, att jag ingalunda är någon principiel motståndare till den åsigten att kommunen bör lemna bidrag till de Kongl. teatrarnes underhåll. Tvärtom har jag tillstyrkt Konungen att infordra yttrande af Stockholms stadsfullmäktige, huruvida de skulle vara villige att för nu löpande spelår lemna ett dylikt, och med allt erkännande att Kongl. teatern är en konstanstalt, för hvars värdiga upprätthållande staten eger ett stort intresse, kan jag dock icke undgå att finna, att en samverkan i viss mån från den kommuns sida, inom hvilken den Kongl. teatern utöfvar sin verksamhet, är påkallad af det omedelbara gagn, som en sådan kommun hemtar af denna kulturanstalt, icke minst till förmån för kommunens mindre bemedlade invånare. Om jag, oaktadt denna min åsigt, i allt fall icke ansett mig böra för de närmaste åren, som den Kongl. propositionen afser, ifrågasätta bidrag från Stockholms kommun, beror detta på det svar, som stadsfullmäktige afgåfvo på den af mig nyss antydda framställningen. I beredningsutskottets utlåtande, som ligger till grund för stadsfullmäktiges beslut i denna fråga, heter det, "att det icke vore lämpligt att "lemna något anslag ur stadskassan, så länge någon bestämd och "för de Kongl. teatrarnes framtid betryggande plan icke förelåge "för teaterverksamhetens ordnande. En dylik plan tillkomme det "staten att uppgöra, och först sedan detta skett på sådant sätt, "att teatrarnes ställning blefve för någon längre tid bestämd, och

"utsigt således vunnes för att syftet med stadens mellankomst "kunde ernås, vore tiden inne att öfverväga, om och huru staden "kunde eller borde understödja de Kongl. teatrarne". Efter detta uttalande från beredningsutskottet ansåg jag det ändamålslöst att, då det nu endast är fråga om ett ytterligare provisorium, regeringen ånyo skulle hänvända sig till stadsfullmäktige. Stats-Utskottet har emellertid varit af en annan åsigt och, såsom jag nyss nämnde, gått ända derhän, att det uppstält såsom vilkor för teatrarnes fortfarande verksamhet, att bidrag skulle af Stockholms kommun utgöras. Det är således icke fråga om att inhemta stadsfullmäktiges yttrande huruvida och under hvilka vilkor de skulle kunna vara sinnade att lemna sådant bidrag, utan man äskar det vid äfventyr att eljest teatrarne skulle upphöra med sin verksamhet. Jag vågar hemställa, huruvida ett dylikt äfventyr, förelagdt Stockholms stadsfullmäktige, kan vara egnadt att inom denna korporation vinna sympatier för ett sådant förslag, och jag vågar äfven hemställa, huruvida icke på de håll, der man eljest skulle vara sinnad att från stadens sida lemna en medverkan man genom denna form för frågans underställande stöter sympatierna ifrån sig. Och slutligen hvad blir följden, mine herrar, derest stadsfullmäktige icke komme att lemna det här ifrågasatta bidraget? Jo, följden kommer att blifva den, att den 1 Juli disponerar regeringen icke ett enda öre till teaterverksamhetens upprätthållande, icke ens det på ordinarie stat hittills uppförda anslaget finnes vidare tillgängligt, teatrarne måste stänga sina portar, och den verksamket, som denna konstanstalt dock i allmänhet på ett tillfredsställande sätt under mer än ett sekel utöfvat, skall bringas att upphöra. Jag vågar hemställa till Kammaren, huruvida det kan vara skäl att för den obetydliga skilnad i statsutgift, som förefinnes mellan Utskottets förslag och den Kongl. propositionen, och hvilken skilnad inskränker sig till blott 25,000 kronor, utsätta sig för att hela denna institution efter förloppet af några veckor härefter skulle komma att totalt upphöra. Jag hemställer, huruvida man rimligtvis kan på sådant sätt lemna hela denna talrika, af flera hundra personer bestående personal, som är fäst vid de Kongl. teatrarne, med ens utan all sysselsättning och beröfva dem och deras familjer den utkomst, hvarpå de med fog kunnat räkna. Jag tror, att sällan en inbesparing af 25,000 kronor skulle kunna medföra så vidtutseende och sorgliga följder. Såsom Kammaren således behagade finna, är det icke i följd af någon principiel obenägenhet mot en samverkan i detta fall från kommunens sida, utan derföre att jag icke kan biträda den form, hvari en sådan samverkan, enligt Utskottets förslag, skulle från kommunen påkallas, samt derföre att jag finner, att detta Utskottets förslag, derest det blefve Riksdagens beslut, kan leda till eventuella följder af ytterst betänklig beskaffenhet, som jag, för min del, hos Kammaren hemställer, huruvida Kammaren icke under för handen varande omständigheter skulle finna öfvervägande skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

Grefve Lagerberg: Jag ber att få återföra i herrarnes minne den proposition, som af Kongl. Maj:t framlades vid föregående Riksdagen för att lösa denna, af Herr Chefen för Finansdepartementet så rätt betecknade, ömtåliga fråga. Det var då fråga om att sälja den Dramatiska teatern, emedan det icke bure sig att underhålla densamma, och koncentrera arbetet på den s. k. Stora teatern, der 3 gånger i veckan skulle uppföras lyriska stycken och 3 gånger dramatiska, samt att söka få ett konsortium, som öfvertoge den Kongl. teatern. Jag bestred då här den Kongl. propositionen, hvad beträffar teaterns öfverlåtande åt ett konsortium, emedan jag ansåg, att de förhållanden, som för närvarande finnes i vårt land, äro för små för att riskera att sätta konsten på entreprenad. De beräkningar, som då åberopades vara gjorda för att visa, att Dramatiska teatern icke skulle bära sig, huru exakta de än möjligen sågo ut att vara, talade dock icke så för mig, att jag kunde dela denna åsigt. Om herrarne nu behagade kasta en blick på hvad som passerat sedan dess, och de uppgifter som nu lemnats, skolen I säkert finna, att den Dramatiska teatern mer än bär sig, att den lemnar icke oväsentligt bidrag till den lyriska scenen, och att det följaktligen icke vore skäl att sälja den. Jag vill icke här ur konstens synpunkt beröra nödvändigheten att ega en mindre scen för komedier och dylika lättare skådespel; meningarne härom hafva nemligen varit delade och denna fråga har både i tal och skrift blifvit utförligt behandlad, men jag tror, att det öfvervägande flertalet är ense om nödvändigheten af att hafva en mindre scen, likasom att teaterns öfverlemnande åt ett konsortium icke vore lämpligt. Det är derföre med stor glädje, som jag i år helsade den Kongl. propositionen, emedan den icke mera talar om någon af dessa frågor, som i fjol under diskussionen så lifligt upprörde sinnena. Här är i år endast fråga om ett provisorium, tills man kan komma till en slutlig reglering, och skälen härför hafva af Herr Chefen för Finansdepartementet blifvit så väl framstälda, att jag icke vidare behöfver utveckla dem, hvarföre jag till alla delar sluter mig till dem. Att, då det icke är fråga om mer än dessa 25,000 kronor, vilja klappa på stadsfullmäktiges dörr och säga: "viljen I icke betala 50,000 kronor, så är det slut med teatern den 1 Juli", det kan icke vara rigtigt. Man må hysa huru stort förtroende som helst till Stockholms stadsfullmäktige, men nog är ett sådant sätt att gå tillväga temligen egendomligt, då man genom att sätta knifven på deras strupe vill beröfva dem friheten i beslutanderätt rörande en så vigtig fråga som denna. Min öfvertygelse är, att Kongl. Maj:ts framställning är rigtig, och att den ur konstens synpunkt är nödvändig. Det kan vara väl värdt 25,000 kronor under tre års tid för att sedan få denna vigtiga affär ordnad. Att denna Gustaf III:s skapelse skall sluta derföre, att 25,000 kronor icke af Riksdagen blifvit beviljade, det kan jag icke fatta. Att det skimmer, som legat öfver konsten sedan Gustaf III:s dagar, skall förbytas i mörker den 1 Juli 1884, det kan jag, för min del, icke vara med om, utan får anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Wallenberg: Mot Stats-Utskottets förslag att sammanlänka ett ordinarie anslag med och göra detsamma beroende af ett ännu icke inom en kommunalstyrelse fattadt beslut får jag inlägga min gensaga. *Ang. de Kongl. teatrarne.* (Forts.)

Jag anser mig, såsom den der väckt motion i frågan inom kommunalstyrelsen, böra omnämna, hvilka de motiv voro, som satte sig i rörelse och den gången besegrade motionen. Inom denna styrelse funnos först och främst några, som af principiella skäl icke ville använda kommunens medel för sådant ändamål. Det anfördes mot dem, att kommunens medel förut användts till fullt likartade ändamål. Men det fans ett mycket betydande antal ledamöter, som ansågo, att man icke borde i anledning af en enskild motionärs framställning i en sådan fråga fatta beslut och gifva ut kommunens medel, utan att man hade någon aning om medlen skulle blifva emottagna och ännu mindre om det vore någon förhoppning att de uppstälda vilkoren skulle komma att antagas. Slutligen fans det ytterligare en minoritet, som besteg sig till 32 ledamöter, hvilka emot majoriten, som afslog motionen, röstade för densamma.

Såsom Herr Finansministern redan behagat utreda, har man icke rättighet att förutsätta att någon motvillighet skulle hos stadsfullmäktige finnas mot den önskan, som blifvit förut här inom riksdagen uttalad, att Stockholms kommun också skulle lemna ett bidrag till de Kongl. teatrarnes upprätthållande. Det är således mycket sannolikt, att en större eller mindre beredvillighet hos herrar stadsfullmäktige kan i detta afseende vara att påräkna. Men om så är förhållandet, kände Stats-Utskottet, som fattat detta beslut, bra litet, hvilken anda som är rådande inom stadsfullmäktige. De utgöra icke en korporation der man utbyter tjenster, utan der man söker utreda hvarje fråga efter sin egen beskaffenhet, och der man genom öppen omröstning säger sin mening. Der är det icke på långt när så svårt att få igenom en väl utredd fråga, som det kan vara i Riksdagen, ej heller behöfves der något sådant yttre tvång, blott saken är för kommunen gagnelig, utan der fattas ofta ganska storslagna beslut med ganska betydande majoritet. Nu frågar jag, om Utskottets förslag kan anses vara ett lämpligt sätt att söka framtvinga ett bifall af en så sjelfständig korporation som stadsfullmäktige. Jag försäkrar, att med den kännedom, jag har om herrar stadsfullmäktige, detta sätt leder till raka motsatsen, så att man härigenom alldeles icke skall kunna åstadkomma det tillmötesgående från deras sida, som man önskar. Mången af dem skall komma att känna sig sårad af att icke få fritt tillämpa sitt omdöme på denna sak, utan tvärtom vara trugad till pröfningen deraf, och att man på denna korporation vill vältra ansvaret för den skandal, som skulle komma att inträffa, i fall man för en besparad utgift af 25,000 kronor skulle stänga de Kongl. teatrarne, då Dramatiska teatern går med vinst, och i statskassan finnas tillgångar till bildande af fonder. Och hvad särskildt den Dramatiska teatern beträffar, skulle väl en försäljning deraf vara desto mera olämplig, då man vet, att en

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

annan teater i närheten i alla fall kommer att upphöra innan kort. Det är ett föga affärsmessigt tillvägagående att upphöra med en affär just vid den tid, då man blifver fri ifrån en farlig konkurrent i sin närhet.

Jag önskar ingen framgång åt Stats-Utskottets förslag. Slutet skulle i alla fall blifva det som Stats-Utskottet lika gerna från början kunde hafva sagt, nemligen att de Kongl. teatrarne komme att upphöra; och Stats-Utskottet hade icke behöft skjuta skulden härför på någon annan, hvilket icke lyckas, ty Stats-Utskottet får i alla fall bära ansvaret för följderna af sitt behandlingssätt af taeterfrågan. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Casparsson: *Detta* hänger icke rätt ihop, ty konklusionerna i Stats-Utskottets betänkande svara icke mot premisserna och slutet icke heller mot början. Jag medgifver dock villigt, att Stats-Utskottet har haft stora svårigheter att öfvervinna, ty det har haft att kryssa mellan å ena sidan Kongl. Maj:ts proposition och å den andra Herr Johan Andersons i Tenhult motion; och detta har varit en uppgift, som icke varit lätt att lösa. Stats-Utskottet undersöker huru det mål, som man söker, nemligen att statsverket icke vidare må "betungas med utgifter för betäckande af teaterns uppkomna brister" må kunna vinnas, och yttrar, att detta kan ske på tre sätt, först och främst derigenom att fullt tillräckliga medel lemnas åt de Kongl. teatrarne från annat håll, vidare derigenom att teatrarnes utgifter inskränkas, så att de under alla förhållanden kunna bestridas med säkert påräkneliga inkomster, samt slutligen på det sätt, att teatrarne på vissa betryggande vilkor öfverlåtas åt något konsortium af enskilda personer, så att statens omedelbara befattning med dem kan upphöra. Utskottet bortplockar dock sjelf de tvenne sista anvisade utvägarne, i det Utskottet yttrar, att hvad öfverlemnandet af teatrarne åt ett konsortium beträffar, "synes denna utväg för närvarande icke stå till buds." Och för min del får jag säga, att det synes mig mycket betänkligt att öfverlemna den estetiska utskänkningen åt ett bolag. Den spirituösa utskänkningens öfverlemnande åt ett bolag har ju redan visat sig medföra olägenheter; och att resultatet skulle blifva gynsammare, ifall den spirituella utskänkningen skulle anförtros ett bolag, kan jag icke tro.

Mot den andra utvägen, nemligen att inskränka teatrarnes utgifter, anmärker Utskottet att "det torde böra uppmärksammas, att om dessa inskränkningar drifvas för långt, stora olägenheter äro att förvänta"; och att lokalernas beskaffenhet synes lägga hinder i vägen både för beredande af tillräckliga recettinkomster och för utgifternas minskande genom lämpliga anordningar etc.; och att minska dem genom *olämpliga* anordningar kan väl icke komma i fråga.

Det återstår således blott den tredje utvägen eller att Stockholms stad skulle öfvertaga någon andel i ansvaret för teatrarne. Deremot erinrar dock Utskottet att stadsfullmäktige i Stockholm redan förklarat sig icke vara villiga att ikläda sig något ansvar

för hvad som kunde fordras för upprätthållande af den sceniska verksamheten i de Kongl. teatrarne under nu löpande spelår, men Utskottet föreställer sig, att stadsfullmäktiges berörda beslut, som endast afsåg nämnda spelår, mindre härledt sig af motvilja för sjelfva saken än af förhållandena vid den tid, då frågan bragtes till stadsfullmäktiges pröfning. Stadsfullmäktiges beredningsutskotts utlåtande (N:o 117 för 1883) med anledning af framställningar om bidrag från kommunen till upprätthållande af de Kongl. teatrarne gifver nemligen vid handen, att skälen för beredningsutskottets af stadsfullmäktige sedermera bifallna hemställan, att staden skulle förklara sig icke vara villig att för innevarande spelår ikläda sig något ansvar för hvad som kunde fordras för upprätthållande af den sceniska verksamheten å de Kongl. teatrarne, hufvudsakligen varit att söka i den åsigten, att det icke vore lämpligt att lemna något anslag ur stadskassan, så länge någon bestämd och för de Kongl. teatrarnes framtid betryggande plan icke förelåge för teaterverksamhetens ordnande. Men jag frågar: föreligger en sådan plan? Chefen för Finansdepartementet har redan tillkännagifvit, att här icke vore fråga om någon definitiv lösning; och Utskottet förklarar sjelf på sidan 7 i sitt betänkande, att fråga icke nu förelåge att definitivt ordna den Kongl. teaterns ställning. Vid sådant förhållande qvarstår ju fortfarande samma orsak, som gjorde att stadsfullmäktige i fjor icke ville ingå på detta öfvertagande. Men Stats-Utskottet uppställer ändock detta alternativ under antagande att staden kommer att bidraga till teatrarne. Och såsom skäl för detta antagande anför Utskottet, att flere stora utländska städer gifva anslag till sina teatrar samt anför såsom exempel härpå Pergola-teatern i Florens, och teatern Carlo Fenice i Genua och la Fenice i Venedig, m. fl. Den förra af dessa teatrar, eller Pergola-teatern, har antagligen varit en statsinstitution, från den tid då Toscana var storfurstendöme; men hvad åter beträffar de tvenne senare, så äro de icke statens, utan en stadens institution och att vid sådant förhållande staden skall lemna bidrag till densamma faller af sig sjelft. Dessutom är betydelsen af den dramatiska konsten i Italien helt annorlunda än i Sverige. Jag tror, att de stadsmyndigheter, som i Italiens större städer icke skulle vilja bereda folket tillfälle till "skådespel", skulle utsätta sig för stora kinkigheter. Så är icke förhållandet i Stockholm.

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

Hvad Kongl. teatern i Wiesbaden beträffar så är det icke omöjligt att anslaget till densamma kan stå i något samband med f. d. spelbanken der i staden; men detta känner jag dock icke närmare.

Såsom oeftergifligt vilkor för att kunna påräkna Stockholms stads understöd uppställer Utskottet vidare, att all tanke på den Dramatiska teaterns försäljning uppgifves. Men i klämmen föreslår Utskottet icke desto mindre att Dramatiska teatern skall försäljas. Mig tyckes derföre denna uppstälda fordran på Stockholms stads deltagande, då man vill att den Dramatiska teatern skall försäljas, innebära en motsägelse. Dessutom får jag säga,

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

att hela denna sak att skjuta Stockholms stad framför sig är, såsom Chefen för Finansdepartementet anmärkt, mycket betänklig. Vill Riksdagen icke längre understödja den dramatiska konsten såsom en statens angelägenhet, utan låta den afdagatagas, då anser jag äfven det vara Riksdagens pligt att sjelf utföra detta afrättningsarbete och icke öfverlemna detsamma åt Stockholms stad. Och vill den svenska Riksdagen att Gustaf III:s skapelse skall sjunka i glömskans djup, föreställer jag mig att, för bevarandet af det historiska decorum, det åtminstone för Första Kammaren skall vara mera tilltalande om sådant skedde under hissande af Kongl. flagg än under den nödflagg, som Stats-Utskottet här tillgripit, hvarför jag i enlighet med min reservation anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Tamm: Det har varit med stor tvekan, som jag biträdt Stats-Utskottets ifrågavarande betänkande, och det är med ännu större tvekan, som jag vågar inom denna Kammare uppträda till försvar för detsamma.

Den siste talaren slutade med att säga, att han ansåg det vara större skäl, att denna Kammare hissade den kungliga flaggan och biträdde Kongl. Maj:ts förslag. Den kungliga flaggan har blifvit nedtagen. Riksdagens har i stället blifvit hissad; och det är för att icke helt och hållet döda frågan, som Stats-Utskottets fleste ledamöter förenat sig om detta förslag. Ty det är icke för denna Kammare någon hemlighet, att det var särdeles svårt att inom Stats-Utskottet erhålla något bidrag till de Kongl. teatrarnes verksamhet. Den siste talarens påstående, att Stats-Utskottet sjelft vederlagt de skäl, som det i sitt betänkande anfört, kan nog vara rigtigt, men till försvar för Utskottet må anföras, att det varit alldeles nödvändigt, då man ville bifalla den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen om ett provisorium eller rättare ett moratorium, att gå till väga på det sätt som skett. Ty det är i förväntan på teaterfrågans slutliga lösning, som alla anordningar nu måste vidtagas. Skilnaden, 25,000 kronor, är naturligtvis en obetydlighet; men skilnaden mellan ett bifall i hvad form som helst och rent afslag är deremot mycket större och jag för min del är öfvertygad om, att ju längre denna Kammare går i beviljande af anslag för ändamålet, desto längre går Medkammaren i motsatt rigtning. Det är icke så, att Första Kammaren kan ensam besluta i dessa frågor. Hade Stats-Utskottet haft en sådan tanke, skulle dess betänkande antagligen hafva fått ett helt annat innehåll.

Här gäller frågan hufvudsakligen, huruvida man kan uppställa ett sådant vilkor som här är föreslaget angående bidrag från Stockholms stad. Det har ansetts såsom om det skulle ligga en förnärmelse häri emot Stockholms stadsfullmäktige, hvilka härigenom skulle blifva så godt som tvingade att lemna ett dylikt bidrag. En sådan förnärmelse, om den är sådan, har dock Riksdagen flere gånger förut utslungat mot kommunen, af hvilka den fordrat bidrag för vissa ändamål, såsom vilkor för att Riksdagen skulle bevilja dem ifrågasatta anslag. Jag tror för min del icke,

att häri ligger någon förnärmelse, utan i stället ett vädjande till Stockholms stad, att den måtte med Riksdagen samverka till att fortfarande hålla de Kongl. teatrarne vid lif. *Ang. de Kongl. teatrarne.* (Forts.)

Här har talats om den Dramatiska teaterns försäljning. Denna del af frågan har vållat Stats-Utskottet ganska stora svårigheter. Det var på Kongl. Maj:ts framställning, som Riksdagen förra året medgaf, att Dramatiska teatern skulle få försäljas. Riksdagen sade dock icke, att den skulle försäljas genast, utan uppsköt försäljningsterminen till innevarande år. Nu har Stats-Utskottet föreslagit ytterligare uppskof med försäljningen till 1887 af det skäl, att, enligt hvad Utskottet förmodat, till den tiden teaterfrågan skulle vara fullständigt reglerad. Det har synts för Utskottet lämpligt att den Kongl. teatern icke är fastbunden vid ett statsdepartement, och detta af många skäl. Den beröring, som Regering och Riksdag hafva med hvarandra, bör icke onödigtvis utsträckas till sådana frågor, som icke egentligen äro föremål för statens verksamhet. Och ju mera denna beröring utsträckes till ömtåliga frågor, desto sämre förefaller det mig vara. Jag tror, att det, från Riksdagens synpunkt sedt, skulle vara godt att kunna få behålla och vid behof erhålla en skicklig finansminister. Vi behöfva verkligen en sådan, och det skulle icke förvåna mig, om mången dertill lämplig droge sig för den posten just för behandlingen af teaterfrågan. Det har sålunda varit, icke för att döda den Kongl. teatern, utan tvärtom hålla den vid lif, som Utskottet framlagt sitt ifrågavarande förslag. Utskottet har tillsett, att den Kongl. teatern skulle erhålla till och med rikligare medel än Kongl. Maj:t föreslagit; och ehuru öfverskjutande summan är högst obetydlig, är den dock tillräcklig att fylla den brist, som för närvarande måste betäckas, och som, enligt de uppgifter, som till Stats-Utskottet blifvit lemnade, verkligen uppgår till ett belopp, understigande beloppet 25,000 kronor. Med det af Utskottet föreslagna bidraget bör teatern icke komma att upphöra, och det lär väl icke lida tvifvel, att när Riksdagen skrifver till Kongl. Maj:t, att statsmedel utöfver det lemnade anslaget icke må för ändamålet anvisas, det skall blifva ytterst svårt att vid en senare framställning erhålla Riksdagens medgifvande om anslag af medel till bristers betäckande.

Då jag sålunda hyser den mening, att Stats-Utskottet sökt att så mycket som möjligt rädda den Kongl. teatern från att dödas, anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Såsom herrarne torde hafva sig bekant af min motion N:o 3, har jag der i fråga om den Kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof med värme yttrat mig för hvad Kongl. Maj:t rörande de Kongl. teatrarne föreslagit samt uttryckt min tacksamhet mot den Konungens rådgifvare, hvilken tillstyrkt den Kongl. propositionen i denna del. Jag brukar icke vara den, som ofta kastar parlamentariska blomsterbuketter för Konungens rådgifvares fötter; men jag erkänner, att i detta fall både kan och bör jag göra det. Genomläser man

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

Stats-Utskottets betänkande i denna fråga, så skall man finna med smärta och häpnad, att Stats-Utskottet behandlat den stora och betydelsefulla kulturfrågan såsom en lumpen finansiel fråga. Man finner med bekymmer, att endast två af dess ledamöter från denna Kammare reserverat sig i saken och man frågar sig: hvar äro då de öfriga tio af Kammarens förtroendemän i Stats-Utskottet, som här kunnat låta förleda sig — om jag så får säga — att rösta med Andra Kammarens statsutskottsledamöter? Jag hör visst icke till dem, som i allmänhet vilja klandra Andra Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet. Tvärtom — i många fall synes det mig, att dessa herrar lika ofta omfatta den rätta meningen. Men i detta fall må det förlåtas mig om jag misstänker, att de icke äro mäktiga att bedöma frågan och att det varit klokast af dessa herrar att följa med åtminstone Första Kammarens båda reservanter. Jag är öfvertygad om, att de fleste af Första Kammarens statsutskottsledamöter hafva inom sig hyst samma mening som dessa reservanter. Att blott för undvikande af reservationer från Andra Kammarens statsutskottsledamöters sida gå i deras fotspår, såsom Första Kammarens flesta ledamöter inom Utskottet synas hafva gjort, tyckes mig vara något betänkligt. Icke må herrarne tro, att denna fråga kan erhålla en lycklig lösning, då det, såsom en talare redan anmärkt, blifvit uppställdt såsom vilkor, att Stockholms kommun skall bevilja 50,000 kronor årligen under 3 år och att först sedan dessa 50,000 kronor blifvit uppätna, det lumpna kreditiv af 15,000 kronor årligen, som Stats-Utskottet här stält till Kongl. Maj:ts förfogande, skulle få anlitas. Det fordras icke mycken erfarenhet om Stockholms kommun för att veta, att det är omöjligt att få kommunen att gå in på något sådant eller att ens inom stadsfullmäktige vinna *enkel* majoritet härför.

Således, om detta Stats-Utskottets majoritets förslag bifalles, mina herrar, så är alldeles gifvet, att det är de Kongl. teatrarnes död, det kan man på förhand alldeles klart inse. Derföre måste, åtminstone för alla vänner till den sceniska konsten, för alla, som vilja bibehålla denna kulturanstalt, hvilken är af så stor betydelse för hela landet, för alla dessa måste det vara en samvetssak att afslå detta Stats-Utskottets betänkande och bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Hvar och en i denna Kammare, som känner min föregående verksamhet här, vet ganska väl, att jag icke är någon slösare med statens medel. Tvärtom, jag tror att jag är en bland de mest sparsamme som här finnas. För öfrigt när jag anser dessa anslag till de Kongl. teatrarne, för att upprätthålla deras verksamhet, vara behöfliga, så tror jag, att jag har dermed visat, att när jag anser det behöfligt att lossa på pungen med statsmedel, så gör jag det gerna.

Om deremot, såsom Kongl. Maj:t här föreslagit, dessa anslag, som Kongl. Maj:t begärt, dels på ordinarie stat 60,000 kronor och dels på extra stat 40,000 kronor, jemte det anslag, som Hans Maj:t Konungen personligen lär vara villig att äfven hädanefter såsom hittills lemna, blifva beviljade, så är mycket troligt åtminstone, att sedan statsmakterna på det sättet visat sin välvilja och sitt

bemödande att understödja denna stora och vigtiga konstanstalt, att *då* Stockholms stadsfullmäktige äfvenledes skola vilja lemna något biträde, exempelvis i form af kreditiv till visst belopp i händelse det af Kongl. Maj:t föreslagna och af Riksdagen beviljade penningeanslaget något år icke funnes tillräckligt för sitt ändamål. Det vore ett lämpligt sätt, att Stockholms kommun sålunda frivilligt förenade sig med staten om ett sådant penningeunderstöd, och det har åtminstone långt flera utsigter att lyckas, emedan det blir en grannlaga fråga, i stället för att, på det sätt Stats-Utskottet föreslagit, det blefve tvångsmål. Det vore, som Herr Casparsson yttrade, att göra Stockholms stadsfullmäktige till bödel för att halshugga de Kongl. teatrarne, i stället för att sjelf hålla i yxan. Jag har vid de tillfällen, då denna fråga vid de två föregående riksdagarne varit före, såväl i motionsväg som till protokollet, så vidlyftigt yttrat mig om sakens vigt och betydelse såsom en kulturfråga och icke såsom en finansiel fråga, att jag icke har synnerligen mycket att tillägga. Det är nemligen många understöd och många anslag, som Stats-Utskottet beviljat för kulturändamål, utan att derför påräkna någon pekunier vinst, och så måste det vara i ett land, som vill följa med den allmänna upplysningen och bildningen i Europa. Riksdagen bör noga skilja sådana kulturfrågor från näringsfrågor och behandla hvar och en på sitt särskilda sätt. Läser man igenom Stats-Utskottets betänkande, så finner man, att Utskottet icke har med ett enda ord omnämnt frågans stora betydelse i kulturhänseende. Det har behandlat den med samma krassa köld, hvarmed det motiverar anslag för t. ex. kreatursexport och landtbruksmöten, och jag beklagar, att Stats-Utskottet troligen har af Andra Kammarens majoritet låtit förleda sig till ett sådant uppträdande.

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

Ännu hafva så få af de Stats-Utskottets ledamöter i Kammaren, hvilka borde försvara detta Utskottets betänkande, uppträdt, att jag icke har tillräckligt material för att bemöta de skäl, som möjligen dessa herrar ansett vara talande för ett dylikt beslut. Jag kommer måhända senare att åter begära ordet, men på den punkt, diskussionen för närvarande står, kan jag icke annat, än varmt förena mig med de talare i Kammaren, som hafva, med begäran om afslag å Stats-Utskottets förslag i denna punkt, yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nordenfelt: Någon tvekan skulle jag icke haft vid att i hufvudsak bifalla Kongl. Maj:ts proposition, om jag ansett det vara den ringaste sannolikhet för att Kongl. Maj:ts förslag kunde blifva af Riksdagen bifallet. När frågan behandlades i Utskottet, var till en början Andra Kammarens representanters mening enhällig om att endast bevilja ett bestämdt årligt anslag af 50 eller 60,000 kronor, med vilkor, att Stockholms stad eller andra åtoge sig att betala allt hvad som deröfver kunde erfordras, och efter en lång diskussion var det en af dem, som föreslog, att vi skulle återremittera frågan till afdelningen för att försöka få en öfverens-

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

kommelse till stånd på någon annan grund. Vi sågo allt för väl att, om vi höllo på den ståndpunkt, Kongl. Maj:t intagit, skulle det gå till gemensam votering, i hvilken det icke syntes oss tvifvelaktigt, huru utgången skulle blifva. Vid sådant förhållande fans det för oss, som ville hafva någon möjlighet att rädda teatrarne, intet annat att göra, än att gifva efter i några punkter, för att försöka vinna något i andra. Vi måste gifva efter i fråga om anslagets belopp och gå in på begäran om bidrag från Stockholms stad. Detta senare synes för Andra Kammarens majoritet vara ett bestämdt vilkor för att bevilja något anslag. Anser Kammaren klokt att sätta frågan på sin spets och riskera allt, så kan det ju lätt ske, men för min del vågar jag det icke. Jag är icke alldeles oerfaren i fråga om sannolikhetsberäkningar och att jag icke är ibland dem, som lätt gifva vika, det torde vara den ärade Kammaren bekant, men Stats-Utskottet är så sammansatt, att jag tror att det var alldeles nödvändigt att göra så som vi gjorde, om man ville vinna något. Då herrarne å andra sidan säga, att det icke finnes någon möjlighet att rädda teatrarne på det sätt, Stats-Utskottet föreslagit, emedan Stockholms stadsfullmäktige icke komma att bevilja något anslag, så känner jag icke något derom, men jag tror att stadsfullmäktige nog skola se sig väl före och hysa mycken tvekan att afslå det begärda anslaget.

Grunden och upphofvet till de Kongl. teatrarnes dåliga ställning hos Riksdagen är, att utgifterna ständigt fått öfverstiga inkomsterna, och att icke tillräckligt god hushållning iakttagits. Äfven nu, då förhållandena i detta afseende äro vida bättre än förr, få vi åtnöja oss med förhoppningar att bristen icke skall blifva allt för stor. Teatrarne hafva dock att påräkna recettmedel af minst 400,000 kronor och deröfver, i anslag och hyror omkring 200,000 kronor eller sammanlagdt 600,000 kronor årligen. Med denna summa borde teatrarnas verksamhet kunna uppehållas, om man icke ställer fordringarne allt för högt och vid utgiftsstatens uppgörande beräknar nödig reserv för oförutsedda händelser. Men när man bara höjt fordringarne och utgifterna, så hafva teatrarne icke kunnat bära sig, och det är med våra konstitutionella förhållanden alldeles omöjligt, att låta teaterchefen gripa i statens kassa, som han behagar. Så vidt jag rätt uppfattat ställningen, kommer någon brist icke vidare att betalas af Riksdagen för teatrarne. Vid sådant förhållande tror jag, att det är klokast att antaga Utskottets förslag, hvarför jag ock yrkar bifall dertill.

Herr Lindhagen: En Kammarens ledamot i Stats-Utskottet har förklarat, att Kammarens ledamöter derstädes skulle måhända icke haft något emot att biträda den Kongl. propositionen, men att de nu följt med den rådande pluraliteten, icke för att döda de Kongl. teatrarna, utan för att hålla dem uppe; och en annan ledamot har sagt, att han deltagit i Stats-Utskottets beslut, emedan han icke sett något annat sätt för frågans lösning, än att gifva efter för den kompakta majoritet, som han ansåg finnas inom Andra Kammaren. Det första man emellertid har att taga vara på

i denna sak, är att de Kongl. teatrarne — deras öde må nu för framtiden blifva hvilket som helst — dock för närvarande äro en statsinstitution; och de lyda ju också under ett statsdepartement. Det kan icke förefalla mig tänkbart, att den frågan, huruvida en statsinstitution fortfarande skall förblifva en sådan, skall vara beroende på någon annan än staten sjelf. Att såsom nu föreslagits, lemna afgörandet häraf åt en kommun, förefaller mig vara staten ovärdigt. Denna principiella uppfattning borde, synes mig, också hafva föresväfvat Stats-Utskottets ledamöter från denna Kammare; och de hafva vidare bort besinna, hurusom den af dem valda utvägen att slappt gifva efter för andras påtryckning just är rätta vägen att aldrig kunna vinna något. Bemälde herrar ledamöter hafva föreställt sig, att man skulle så lätt komma ifrån frågan genom att öfverlemna hennes afgörande åt Stockholms kommun hellre än åt Riksdagen, antagligen derföre att de väl kände till svårigheterna vid Riksdagen, men icke så noga kände de svårigheter, som kunde ligga i vägen hos kommunalstyrelsen. En af hufvudstadens representanter har emellertid redan fäst uppmärksamheten derpå, att sjelfva den form, i hvilken frågan skulle ställas till kommunen, innebär temligen säkert, att kommunen aldrig skall bifalla förslaget, och jag instämmer med honom häri. En annan talare har sagt, att förslaget icke afsåge eller innebure något tvång mot kommunen; men ligger det icke åtminstone bra nära gränsen till försök af tvång, när man ställer på kommunen det alternativet att bifalla hvad som fordras, vid äfventyr att Kongl. teatrarne i annat fall skulle upphöra att finnas till. Stats-Utskottet har sjelf upprepat sammanfattningen af det yttrande, som Stockholms stadsfullmäktige afgifvit om ifrågasatt anslag, sådant som det förevarande, af hvilket yttrande framgår, att stadsfullmäktige ansett det icke vara lämpligt att lemna något anslag ur stadskassan, så länge någon bestämd och för de Kongl. teatrarnes framtid betryggande plan icke förelåge för teaterverksamhetens ordnande, samt att, på sätt Stats-Utskottet jemväl erinrat, det, för att vinna stadsfullmäktiges bifall, vore ett oeftergifligt vilkor, att all tanke afvisades, såväl på inställande af dramatiska representationer öfver hufvud, som ock särskildt på försäljning redan nu af den dramatiska teatern, eller med andra ord att för stadsfullmäktiges bifall fordrades, att den dramatiska teatern icke såldes, och att teatrarnes ställning vore för framtiden verkligen tryggad och således ej beroende på en blott provisorisk anordning. Stats-Utskottet kunde gerna hafva tillagt den fordran, som hos kommunalstyrelsen äfven uttalats såsom vilkor för någon tanke på att kommunen bidroge till teatrarne, nemligen att statskassan skulle lemna minst dubbelt så stort bidrag som kommunen. Hvad har nu Stats-Utskottet gjort för att uppfylla de nödvändigaste vilkoren för att framkalla ett tillmötesgående från kommunens sida? Jo, Utskottet har i allt föreslagit motsatsen mot dessa vilkor, då det hemställer: att dramatiska teatern skall säljas före den 1 Juli 1887; att teatrarnes framtid skall tryggas endast genom ett provisorium för tre år, och att statens bidrag alls icke skall utgöra dubbelt så

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

mycket som äskas af kommunen. Detta är ett särdeles egendomligt sätt af Stats-Utskottet att söka locka fram det bifall, som anses oundgängligt för frågans lösning. Stats-Utskottet har, jemte det att Utskottet mot statens egen värdighet velat lägga i kommunens händer att bestämma, huruvida en statsinstitution skall fortfarande såsom sådan ega bestånd, tillika invaggat sig i den illusoriska föreställningen att, äfven under den form och med de vilkor, som nu föreslagits, kommunens bidrag skulle vinnas, och att det icke bland Stockholms hundra stadsfullmäktige skulle finnas trettiofyra män nog behjertade, att med sitt nej tillbakavisa framställningen såsom ovärdig.

Jag har med det sagda blott velat antyda den ställning, jag tror att Stockholms kommun intager till denna fråga, och jag ber att man icke måtte bygga på en sådan eventualitet, som Stats-Utskottet antagit. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre af Ugglas: Det kan synas ganska onödigt, att jag uppträder i denna fråga, då den mening jag biträder redan vunnit så varmt understöd. Men jag ber att med anledning af ett par anföranden, båda af ledamöter i Stats-Utskottet, få än vidare betona något, som likväl redan blifvit af andra talare framhållet. Så väl den förste som den andre ledamoten af Stats-Utskottet framhöll mycket lifligt, att de icke i sak ogillade den Kongl. propositionen, men att de biträdt Utskottets förslag derföre, att de ansågo det innefatta den enda möjligheten att icke "*döda*" de Kongl. teatrarne. Och denna enda möjlighet, mine herrar, skulle då vara den, att Stockholms stadsfullmäktige lemna ett bidrag. Jag vågar tro, att efter de yttranden, som afgifvits af två talare på stockholmsbänken, denna förhoppning kanske blifvit något minskad. Men jag ber dessutom få ytterligare betona det, som, efter min uppfattning, utgör hufvudskälet, hvarföre Första Kammaren icke bör bifalla Stats-Utskottets betänkande, nemligen, såsom den siste ärade talaren redan framhållit, att det icke kan vara — ja, jag kan icke begagna ett annat uttryck — värdigt Riksdagen att låta en statsinstitutions vara eller icke-vara blifva beroende af en enskild kommuns godtycke. Man må säga hvad man vill om de Kongl. teatrarne, de äro dock, och detta har äfven blifvit erkändt af staten, de äro en statens konstanstalt, som bör af staten underhållas, likasom andra statsinstitutioner, och sedan denna konstanstalt nu funnits och verkat i mer än hundra år, skulle frågan om dess fortvaro eller upphörande öfverlemnas till en enskild kommuns afgörande! Jag får bekänna, att ett dylikt beslut skulle för mig såsom riksdagsman synas mycket beklagligt.

Man har hört af en talare, att det af Utskottet föreslagna vilkor icke skulle innefatta något ovanligt, ty, sade talaren, Riksdagen har många gånger förut lemnat anslag under enahanda vilkor. Äfven jag vet, att sådant förut skett i fråga om *enskilda* jernvägar och andra *enskilda* företag, men det blefve helt visst första gången som svenska Riksdagen skulle göra ett anslag till

en statsinstitutions uppehållande beroende af ett dylikt vilkor. Jag ber att få särskildt betona detta och hemställer, huruvida den ifrågavarande summan 25,000 kronor kan berättiga ett frångående af en rigtig och sund åsigt. Det är hufvudsakligen på detta skäl, som jag för min del instämmer i yrkandet om bifall till den Kongl. propositionen.

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

Herr Wallenberg: Jag vill blott lägga några få ord till hvad jag redan anfört. De Stats-Utskottets ledamöter, som deri representerat denna Kammare, hafva utan allt tvifvel trott sig göra det bästa möjliga, då de hafva gått in på en s. k. förmedling, och att det skulle vara politiskt klokt att på detta sätt söka rädda de Kongl. teatrarne. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att politiken har varit på den andra sidan, och det just derföre att om de, som ville stå på denna sida, hade behållit åtminstone den fasta punkt, som fans, nemligen att taga till utgångspunkt att fordra det kommunens bidrag skulle utgöra 50 procent emot hvad staten lemnade, så hade man kunnat påräkna deras bistånd, som inom kommunalstyrelsen omfattade den åsigten. Men den andra sidan ville rycka undan denna lapp att stå på och satte derför 67 procent i stället för 50 procent såsom kommunens bidrag. Jag tror att i denna fråga, då den vid föregående riksdag samtalsvis var å bane, hvem som helst skulle hafva varit belåten med 50 procents kommunalbidrag. Grundtanken att staten skulle till denna *sin* institution bidraga dubbelt emot den kommun, inom hvilken institutionens verksamhet eger rum, är antaglig. Men det är första gången en statsinstitutions tillvaro ställes i beroende af ett ännu icke beslutadt kommunalbidrag.

En talare har velat finna likhet emellan denna fråga och när Riksdagen beviljat anslag till jernvägars byggande under vilkor att flera kommuner eller ett län skulle lemna proportionerligt bidrag dertill. Men den väsentliga skilnaden ligger deruti, att man då behandlat en fråga, som gälde en ny anläggning, ännu ej påbörjad, hvaremot vi nu behandla en fråga, som gäller en hundraårig institutions tillvaro.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att beträffande förevarande moment blifvit yrkadt dels att Utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skilde sig från motsvarande del af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla samma framställning oförändrad i nämnda del.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för afslag å Utskottets hemställan, i hvad den skilde sig från motsvarande del af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifall till denna framställning oförändrad i nämnda del.

Ang. de Kongl. teatrarne. (Forts.)

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller mom. a) i Stats-Utskottets utlåtande N:o 13 b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås momentet i hvad det skiljer sig från motsvarande del af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och bifalles denna framställning oförändrad i nämnda del.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—46;
Nej—68.

Mom. b.

Herr Nordenfelt: Denna punkt anser jag vara alldeles öfverflödig under alla förhållanden. Den har tillkommit genom den förut omnämnda kompromissen inom Stats-Utskottet.

Riksdagen har redan medgifvit, att den dramatiska teatern får försäljas, och något vidare yttrande derom är icke behöfligt. Sedan Kammaren nu bifallit Kongl. Maj:ts proposition, bör deraf följa, att denna punkt blir afslagen, hvarom jag också får framställa yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes propositioner, först på bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan och sedan på afslag derå, och förklarades sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. c.

Bifölls.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m.

Föredrogs å nyo Stats-Utskottets den 26 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 32, i anledning af väckta motioner om statens inlösande dels af skattefrälseräntor, dels af den kronotionde, som åtföljer patronaträtt i vissa församlingar eller under annan enskild eganderätt innehafves, samt nämnda räntors och tiondes omsättning i penningar.

Grefve Mörner: Mot förevarande betänkande har visserligen ingen reservation inom Stats-Utskottet blifvit anförd, och man skulle således möjligen kunna antaga, att det vore i alla hänseenden välgrundadt, men då jag icke hyser denna åsigt, utan tvärt om anser, att ganska mycket klander kan deremot anföras, så har jag begärt ordet för att söka om möjligt få en ändring i detta Utskottets betänkande och i annat fall åtminstone hafva uttalat min åsigt, så att det ej må anses vara af Kammaren obestridt gilladt.

Så framt eganderätten utgör någonting, som inom samhället bör vårdas och omhändertagas, så har dock Utskottet i detta betänkande frångått denna grundsats, i det att eganderätten der blifvit trädd under fötterna på ett ganska betänkligt sätt. Äfven den framställning af frälseräntornas natur, som i betänkandet gjorts, är icke rigtig. Utskottet säger: "de slag af ränta och kronotionde, om hvilka i de föreliggande motionerna förmäles, hafva genom köp, byte eller gåfva öfvergått från kronan till enskild mans hand. Ehuru till sin kamerala natur i öfrigt fullt likartade med den kronan behållna räntan och kronotionden, hafva de likväl" o. s. v. Det är just mot detta påstående, att de till sin kamerala natur skulle vara likartade med de vanliga grundräntorna, som utgå till kronan, som jag måste inlägga en bestämd protest. Hurudant är förhållandet med dessa frälseräntor? Jo, det var ursprungligen en skatt, som utgick till kronan, men en skatt, som kronan då hade eganderätt till, och hvilken icke heller vid någon tidpunkt ansetts kunna ensidigt af Riksdagen fråntagas kronan, utan endast genom båda statsmakternas samstämmiga beslut. Denna skatt utgick, så vida icke Riksdag och Regering vore ense om att deri göra ändring, och sådant kom förr icke i fråga. I särskilda fall öfverlät kronan denna grundskatt, denna skattetitel åt enskilda personer mot något vederlag, som erlades vare sig i form af köpeskilling eller i afstående af något annat hemman eller på annat sätt. Dessa grundskatter öfvergingo således genom laga fång i dessa enskilda personers händer. I samma stund upphörde de att vara grundskatter och blefvo helt enkelt räntor, som ålågo hemmanen och som hemmansegarne hade att betala. Räntorna tillhörde enskilda personer och staten hade förlorat all rätt att vidare förfoga öfver dem.

I öfverensstämmelse med denna åsigt kan man, såsom Herr Finansministern äfven sista året gjort, framhålla, att, om man vill göra inlösen af frälseräntorna obligatorisk eller med andra ord så, att eganderätten dertill skulle kunna exproprieras, så erfordras derför en särskild lag, d. v. s. Riksdag och Regering måste till-

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

sammans stifta en lag, genom hvilken expropriationsrätten infördes. Men så länge en sådan lag icke finnes, så finnes det icke heller någon laglig möjlighet att fråntaga desse enskilde denna deras egendom. Derför att grundskatterna förenklats och omsatts i penningar och möjligen framdeles afskaffas, behöfver icke detsamma ske med frälseräntorna. Det följer af hvad jag redan sagt nemligen att de äro en egendom, som kronan haft rätt att afhända sig, som kronan *har* afhändt sig, som nu tillhör enskilda personer, hvilka således förfoga öfver dem med samma myndighet och rättighet som öfver hvarje annan sin egendom.

Jag vill nu se saken från den sidan, att dessa räntor blifva inlösta — och efterskänkta. Det står visserligen icke i Utskottets betänkande, att de skola efterskänkas, men det kunna vi inse, att detta beslut skulle blifva första steget till att, sedan de inlösts till kronan, efterskänka dem i sammanhang med afskrifningen af grundräntorna och grundskatterna. Genom inlösen skulle frälseräntorna återgå till den egenskap af grundskatter, som de nu icke hafva. Huru skall inlösen ske? Jo, naturligtvis, med penningar. Hvem skall tillskjuta dessa? Jo, jag och ni, mine herrar, och hela svenska folket. Och till hvad ändamål skall det ske? Jo, för att den, som innehar ett hemman, som är behäftadt med frälseränta, skall slippa från denna ränta och få en fördel, till hvilken han icke har någon rätt och befogenhet. Ändamålet är en present till dessa hemmansegare, hvilken skall göras på bekostnad af hela svenska folket. Jag vill fråga, hvad rättsgrund finnes till att taga från några för att rikta andra? Om jag har ett hemman, hvilket en frälseränta blifvit ålagd, och staten inlöser och sedermera, något förr eller något senare, efterskänker denna, hvarför skulle jag, då denna frälseränta helt visst icke är något annat än en ränta, som ålegat hemmanet, icke lika väl kunna begära, att staten löser in de inteckningar, som möjligen finnas i gården. Det är en skuld det ena som det andra. Det är ingen skilnad dem emellan annat än att den ena är uppsägbar, men den andra fastläst i hemmanet, så att den icke kan uppsägas.

Ser man till, på hvad sätt Utskottet föreslagit att denna inlösen skall ske, så har Utskottet i sitt utlåtande föreslagit en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, att han "täcktes, efter förutgången utredning, vidtaga åtgärder för att ej mindre de räntor å skattefrälsehemman, hvilka genom köp, byte eller gåfva kommit från kronan i enskild persons hand och icke blifvit med jordeganderätten förenade, än äfven den kronotionde, hvilken åtföljer patronaträtt inom vissa församlingar eller under annan enskild eganderätt innehafves, måtte emot full ersättning till ränte- eller tiondeegarne varda af statsverket inlösta". Detta förslag har visserligen en fördel, nemligen att det, så vidt jag kan finna, icke kan komma under gemensam votering, men huru skall Konungen kunna vidtaga dessa åtgärder? Man skulle kunna tro, att Utskottet äfven föreslagit anvisande af medel härtill, men derom finnes icke en antydan, utan Konungen skall på något alldeles obegripligt sätt vidtaga åtgärder för dessa frälseräntors inlösen, utan att

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

några medel blifvit för ändamålet beviljade. Jag visste icke, att konungamakten i våra dagar var så stor, att något sådant skulle kunna göras; jag tror knappt, att det skulle gå för sig i Ryssland, och jag hoppas, att det icke gör det hos oss.

Jag ber er, mine herrar, besinna, att såsom jag sagt, frälseräntorna icke hafva någonting med grundskatterna att göra. Frälseräntorna äro inga grundskatter, utan vanliga räntor, som utgå af hemmanen; de äro en egendom, som tillhör privata personer. Vilja dessa frivilligt afstå dem, är det deras ensak, men icke kan man tvinga dem dertill mot deras vilja, åtminstone icke förr än en lag derom blifvit stiftad, och till dess är det onödigt att besvära Kongl. Maj:t med någon skrifvelse, isynnerhet då Kongl. Maj:t icke får några penningar för ändamålet anvisade.

Jag kan således på intet vis instämma i Utskottets hemställan och anhåller derför om afslag å densamma.

Herr Casparsson: Beträffande den anmärkning, som af den föregående talaren blifvit framstäld, att Stats-Utskottet skulle hafva gjort ett attentat mot eganderätten, tror jag, att den är något för sträng. Stats-Utskottet har icke föreslagit något annat än att de, som lemna dessa frälseräntor, skulle ställas i samma ställning som de, hvilka erlägga sina räntor till staten, d. v. s. komma i åtnjutande af den fixering af grundräntan, som bestämdes 1869. För denna uppfattning har Utskottet ansett billighet och rättvisa tala; men Utskottet har på intet vis sagt, att denna inlösen ovilkorligen skulle blifva obligatorisk, utan att den skulle vara "antingen obligatorisk eller frivillig". Det skulle naturligtvis bero på Kongl. Maj:t att efter skedd utredning föreslå, hvilkendera utvägen skulle begagnas. För min del har jag aldrig tänkt mig, att den skulle blifva annat än frivillig, så att den räntetagare, som ej ville inlåta sig derpå, skulle hafva rätt att säga nej.

Beträffande anmärkningen, att fränseräntorna icke till sin kamerala natur skulle vara likartade med grundskatterna, så vågar jag ej inlåta mig på någon kontrovers derom, men jag vill nämna, att jag frågat en sakkunnig person derom, och att han sagt mig, att deras kamerala natur vore enahanda. I öfrigt innefattar Utskottets utlåtande blott en recit af det, som förut förekommit i denna fråga. Allt hvad Utskottet för egen del tillagt, är, att det anser rättvisa och billighet påkalla, att dessa räntegifvare blifva satta i samma ställning som de, hvilka erlägga sin ränta till staten, och jag tror, att derför finnas goda skäl. Utskottet har för öfrigt icke föreslagit något annat än att en utredning skulle ske och öfverlemnat denna åt Kongl. Maj:t, allt under förutsättning, att denna sak är af så grannlaga natur, att en utredning behöfves, innan ett afgörande beslut fattas. Visserligen höjdes röster inom Utskottet för att Riksdagen strax skulle fatta beslut om denna förändring, men lyckligtvis funnos så starka återhållande krafter, att deras förslag ej blef af Utskottet antaget.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

Friherre von Kræmer: Ehuru jag visserligen icke tror, att mycket behöfver tilläggas till hvad den siste talaren yttrade, så har jag dock icke kunnat underlåta att begära ordet, då det synes mig förundransvärdt, att Stats-Utskottets förslag i denna del har kunnat möta något motstånd. Denna fråga synes mig vara fullständigt utredd dels genom Kammarrådet Andersons, dels genom Skattekomiténs betänkande och dels genom Kongl. Maj:ts proposition vid förra Riksdagen, i hvilken intet annat skäl anfördes mot framläggande af ett sådant förslag, än att det skulle föranleda en särskild lagfråga, som Kongl. Maj:t, under den då med anledning af de stora skatte- och arméfrågorna rådande upprörda sinnesstämningen, ansåg kanske icke skola kunna med vederbörlig betänksamhet behandlas, hvilket dock icke hindrade Utskottet att det oaktat, på grund af enskild motion, framkomma med ett likalydande förslag som nu. Efter sådana förberedelser hade man knappt väntat, att någon skulle uppträda mot detta förslag. Det synes väl vara så billigt som möjligt, att de, som hafva dessa räntor sig ålagda, blifva stälda i samma ställning som alla öfriga räntegifvare, nemligen att få åtnjuta den förenkling af räntorna och deras omsättning i penningar, som stadgats genom 1855 och 1869 års förordningar, och det är ingenting annat, som här är föreslaget.

Icke heller kan man tala om någon statens förlust. Det är tvärtom en ganska god placering af penningar, då staten skulle inlösa räntorna på sådant sätt, att den hade 5 procent på det använda kapitalet. Denna inlösen synes mig vara en liknande åtgärd, som när någon inköper ett gammalt stamgods. Det är staten, som inköper en gammal rätt, som förut tillhört staten, men som den kommit i mistning af, så att den nu tillhör enskild person. Staten återbördar genom inlösen sin förra egendom.

Något ingripande i eganderätten, såsom den förste talaren sade, kan ej en sådan åtgärd kallas. Den ena motionären har föreslagit, att staten skulle betala 20 gånger räntans belopp, men icke ens så långt har Stats-Utskottet velat gå, att det velat uttala något bestämdt om verkställighetssättet, utan Utskottet har blott sagt, att inlösen kan tänkas såsom för ränte- eller tiondeegaren antingen obligatorisk eller frivillig, samt slutat med att föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvarefter Kongl. Maj:t framlägger ett förslag för Riksdagen och Riksdagen i sista hand afgör om sättet, hvarpå inlösen skall göras. Icke kan häri ligga något ingrepp i eganderätten.

Den ärade talare, som gjorde denna anmärkning, hade väl icke heller något synnerligt allvar med sitt påstående, synes det mig, ty han talade först om, att det var ett skarpt ingrepp i eganderätten, och sedermera under fortgången af sitt föredrag sade han, att det vore något högst obilligt, att staten skulle göra en sådan inlösen för att sedan efterskänka de inlösta räntorna. Hvilkenderas rätt är det således som ett ingrepp skulle ske uti? Är det statens eller den enskildes?

De betänkligheter, som samme ärade talare hyste mot, att Kongl. Maj:t nu genast skulle vidtaga åtgärder med anledning af Riksdagens beslut, voro väl heller icke så allvarsamt menade, ty

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

med dessa åtgärder, om hvilka Utskottet talar, kan ej menas annat än, att Kongl. Maj:t skulle till nästa riksdag inkomma med ett förslag i ämnet. Icke kan det komma i fråga, att Kongl. Maj:t skulle på grund af en skrifvelse från Riksdagen, deri talas om utredning, vidtaga någon annan åtgärd.

Då, som sagdt, frågan af föregående komitéer och af åtskilliga myndigheter är utredd nära nog till trötthet, då den flera gånger varit föremål för förslag och då det väl måste erkännas, att den hvilar på en fullt billig grund, nemligen att dessa räntegifvare skola blifva likstälda med alla andra, så har det, såsom jag sade, nästan förundrat mig, att den nu mött motstånd. Det enda afseende, i hvilket jag ej fullkomligt instämmer i Stats-Utskottets förslag, är att jag anser, att det hade varit lämpligare att genast anvisa ett anslag och skrida till handling; men icke ens det har Utskottet föreslagit och jag kan således blott hoppas, att Kammaren icke skall vägra sitt bifall till det framstälda, så ytterst moderata förslaget, och anhåller jag nu om bifall till detsamma.

Grefve Mörner: Det kan väl tyckas, att det fordras en viss grad af mod att nu ånyo taga till ordet efter en sådan tuktan, som jag nyss skolat erfara af den siste talaren. Han tycktes anse mitt yrkande sakna alla skäl och nästan förundra sig deröfver, men nu må jag upprigtigt förklara, att jag förundrar mig icke alls öfver, att han sagt detta, ty jag har funnit, att han alldeles icke uppfattat, hvad jag sade. Och då han talade om mitt yttrande, så slog han till höger och venster, men träffade icke mina skäl, just som det i allmänhet brukar gå, när man något blindt rusar fram. Jag skall försöka granska hans anförande en smula, men först vill jag vända mig till den ärade talaren här midt emot.

Herr Casparsson yttrade, att saken vore mycket simpel; det vore icke fråga om någon obligatorisk inlösen; nej, Gud bevare oss, de, som icke ville sälja sina räntor, skulle slippa. Det fägnade mig visst att höra detta. Men hvart kommer han då härmed? Rättvisa vill han. Rättvisa, säger han, är att dessa räntegifvare alla komma i åtnjutande af förmånen af skattens fixerande och omsättning och — sedermera äfven få full skattefrihet. Det sista sades väl icke, men det ligger som en nödvändig följd af det som föregått. Men om inlösen icke blir obligatorisk, hvar stå vi då?

Då kan det ju hända, att i samma socken fyra räntor blifva inlösta, under det fyra andra räntor icke blifva det. I sådant fall skulle det väl uppstå ett förfärligt clamamus, och man måste också medgifva, att det vore på tok och att deri icke funnes ett tecken till rättvisa. Skall inlösen af dessa räntor ske och någon rättvisa dervid åstadkommas, då måste denna inlösen blifva obligatorisk på ett eller annat sätt genom en lag. I annat fall får den ene sin ränta inlöst och den andre icke och den så kallade allmänna rättvisan kan icke sägas hafva blifvit ernådd.

Sedermera sades det, att det vore alldeles gifvet, att frälseräntan är en skatt, hvilken, såsom alla andra skatter till kronan, skulle kunna efterskänkas. Nej, och nej och återigen nej! Frälse-

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

räntan är *icke* någon skatt, utan helt enkelt en ränta, som en person köpt, en fordran, som han har i hemmanet, ehuru han icke kan uppsäga kapitalet. Den är å hans sida ouppsägbar, men i allt fall en hans enskilda fordran, öfver hvilken han eger råda såsom öfver all annan sin välfångna egendom. Någon ändring häraf påkallas visst icke af rättvisan, utan om en person ärft eller köpt eller på annat sätt förvärft ett skattefrälsehemman, så har han gjort det med full skyldighet att räntan skall från hemmanet utgå och utan rättighet att undandraga sig erläggandet af denna ränta. Lyckas han likväl att undkomma att erlägga räntan, så tror jag visserligen, att han utan motsägelse skall finna sig deri, men att rättvisan kräfver det, kan jag för min del icke inse.

Vidare sades det, att det sker räntetagaren ingen orätt, ty han får ju ersättning för sin ränta. Det är väl, att vi ännu så länge åtminstone stå qvar på den ståndpunkten, att man icke utan vidare fråntager honom hans ränta. Men det kan ju hända, att en person alldeles icke vill sälja sin egendom. Om staten kommer till mig och säger: ni har ett ställe, som är temligen vackert; der vill jag förlägga ett boställe åt en hög tjensteman; ni skall sälja det till mig; så svarar jag: Nej, jag vill icke sälja det. Då måtte jag väl få behålla min rättfångna egendom, ty någon annan utväg för staten att åtkomma den finnes icke, om den icke hemfaller under expropriationslagen. För exproprierande af frälseräntor finnes ingen lag. De kunna icke användas till hamnanläggningar eller något sådant, och om en person icke vill frivilligt afstå från sina räntor, kunna de ej heller mot hans vilja från honom exproprieras. De äro icke och kunna, trots alla utredningar och vetenskapsmäns yttranden, aldrig anses vara likstälda med grundskatter, som utgå till kronan, utan äro enskild egendom.

Man talar om, att här endast är fråga om att hos Konungen begära en utredning i ämnet. Just en vacker *utredning!* Utskottet hemställer ju, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, "det Kongl. Maj:t täcktes, efter förutgången utredning, *vidtaga åtgärder*" för att få dessa räntor inlösta. Det är således alldeles icke, såsom eljest alltid varit vanligt, så länge jag varit med vid riksdagen, en anhållan om utredning i ämnet, som af Riksdagen begäres, utan en anhållan, att Kongl. Maj:t måtte utan vidare, efter verkställd utredning, vidtaga åtgärder för att få räntorna inlösta. Det förutsättes således, att Kongl. Maj:t eger vidtaga sådana åtgärder. Och vi hafva ju hört, att inom Utskottet finnas personer, hvilka genast ville gripa verket an — jag hörde icke rigtigt, då jag ej kunde komma fram till den talare, som omförmälde detta, men jag tyckte, att han sade, att inom Utskottet åtskilliga personer ville genast gå till verket med räntornas inlösen. Var detta fallet, så får jag säga, att jag beklagar, att sådana personer äro ledamöter af Stats-Utskottet, ty de äro sannerligen icke till någon prydnad der, eller ens för Riksdagen, om de kunnat sätta något sådant i fråga. Har sådant verkligen skett, är det sannerligen beklagansvärdt, och manar visserligen icke till efterföljd eller till någon kompromiss eller eftergift; ty hör man sådant, då är

hög tid erinra, att rätt är rätt och att man icke bör vika derifrån. Kompromisser, som gå ut på att uppoffra rätt och rättvisa, äro alltid förkastliga, och man vinner ofta mera genom att gå sin motståndare på lifvet och låta striden gå och, om det så skall ske, falla med heder, än att genom kompromisser någon enda gång köpa sig till en ringa, obetydlig vinst.

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

Vid detta tillfälle måste jag vidblifva mitt yrkande om afslag, och har nu omnämnt de skäl, på hvilka mitt yrkande grundas.

Herr Anderson, Albert: Enligt min uppfattning har denna fråga icke de stora proportioner, man deråt velat gifva. Det gäller icke här att afskaffa eller eftergifva dessa räntor, som räntegifvarne utbetala, utan endast att göra räntegifvarne likstälda med andra, som betala sådana räntor. Hvad tillkomsten af ifrågavarande räntor beträffar, ber jag få nämna, att de utgöras i alldeles samma persedlar och räntetitlar, som under 1600-talet i allmänhet utgingo af skattehemman till kronan. De såldes sedermera till enskilde och hemmansegarne fingo sig dervid ålagdt att betala räntorna till räntetagarne. I dessa räntor ingå således de gamla räntetitlarne, såsom byggnadshjelpen, salpeterhjelpen dagsverkspenningarne m. m. I afseende på tillkomsten äro dessa räntor således likstälda med räntorna på skattehemman i allmänhet. Jag kan för min del icke finna annat, än att rättvisa och billighet kräfva, att man gör dessa jordegare likstälde med andra skattejordegare, så att de enligt samma grunder få betala sina räntor till staten. Meningen är ju ingen annan än den, att dessa räntor skulle omsättas till penningar efter bestämmelserna i 1869 års förordning, och sedermera till staten ingå. Det är icke fråga om att minska dem vidare, och den uppoffring staten skulle göra, kan icke blifva någon annan än skilnaden mellan hvad räntegifvarne nu utgifva till räntetagarne och hvad enligt 1869 års förordning skall af räntegifvarne utgöras till staten.

Det finnes ytterligare ett annat skäl för denna åtgärd. Enligt hvad jag har mig bekant, uppstå mycket ofta mellan räntetagarne och räntegifvarne tvister om dessa räntor, och jag har flere gånger funnit, huruledes räntegifvarne tredskas att betala räntan. Det kan icke vara angenämt för en räntetagare att hafva en sådan ränta, och jag är öfvertygad om att han icke håller så särdeles mycket på den.

Jag anhåller för min del om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Bergström: Det må villigt medgifvas, att det förslag, Stats-Utskottet här framstält, icke omedelbart innebär något hot mot den enskilda eganderätten; men så mycket är visst och äfven af den förste talaren i ämnet ådagalagdt, att, om man icke vill använda tvång, utan endast söka på frivillighetens väg för kronans räkning åtkomma dessa räntor, följden deraf måste blifva den, att, derest detta frivilliga inlösande möter motstånd från någon räntetagares sida, denne räntetagare fortfarande får behålla sina räntor. Då blifva naturligtvis den eller de räntegifvare, som fort-

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

farande måste till en sådan räntetagare utbetala sina räntor, sämre stälda, än de, hvilkas räntetagare afstått sina räntor till kronan. Jag kan derför icke annat än instämma med den förste talaren deri att, om man vill lösa denna fråga i alla dess delar, man på ett eller annat sätt nödgas komma till något slags tvång. Motionären har verkligen också i särskild motion föreslagit ett tillägg till expropriationslagen, gående derpå ut, att staten skulle vara berättigad att från räntetagarne expropriera deras räntor, och ser man på Utskottets betänkande, finner man att till och med Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet sistlidet år talat om en sådan expropriation. För min del får jag säga, att jag anser någon expropriation af dessa räntor icke böra ifrågakomma. Jag tror att, om man i ett land håller den enskilda eganderätten i helgd och vördnad, en sådan expropriation icke bör ega rum. Rätt till expropriation kan i allmänhet icke lämpligen stadgas utan då det gäller att tillgodose ett *allmänt behof* och ingen kan väl, med hopp om eller utsigt att blifva trodd, påstå, att det är ett allmänt behof att räntorna skulle från räntetagarne inlösas af staten.

Om staten verkligen vill visa en sådan frikostighet, som nu är ifrågasatt, finnes, enligt min åsigt, ingen annan utväg än att staten ikläder sig räntegifvarnes skyldigheter gent emot räntetagarne. Då kan det vara dessa likgiltigt, om de uppbära räntorna af kronan eller af sina forne räntegifvare. Så har det gått till, då staten öfvertog augmentsräntorna. Staten iklädde sig skyldigheten att till stamrusthållen utgöra augmentet, men uppbär istället augmentsräntorna fixerade till visst penningebelopp. Det ligger i sakens natur, att dessa frälseräntor anses värderika just derför, att de penningar, som äro nedlagda i dem, äro så väl placerade, att man ständigt har en viss bestämd inkomst, som icke sjunker i mån af penningevärdets fallande. Räntan går ut antingen in natura eller efter årliga markegången, och just deri ligger dess värde. Det är visserligen sant, att man på åtskilliga ställen börjat vägra att på nämnda sätt utgöra dessa räntor, och derför torde äfven många räntetagare, som måste på laglig väg utsöka sin rätt vara benägna att till staten försälja dem. Men dylika processer om utgörande af räntor förekomma lika ofta i fråga om frälseskattsräntor, och huru vill man väl förekomma sådana processer? Ja, motionären har det visserligen klart för sig, ty han vill att staten skall inlösa äfven dessa räntor, ehuru han drager sig för att ännu framkomma med detta förslag. Men dertill kommer det, mine herrar, förr eller senare!

Nu vågar jag uppställa den satsen, att i rättsligt afseende ingen skilnad förefinnes mellan frälseskatteräntor och skattefrälseräntor. De äro frälseräntor båda två. Den omständighet, att skattefrälseräntorna en gång i tiden, utgjordes till kronan, kan icke betaga dem den egenskapen att nu utgöra verkliga frälseräntor, som utgöras till enskild man. De hafva fullständigt förlorat egenskapen af skatt och öfvergått till verkliga räntor. När kronan afhände sig dessa räntor, hvilket skedde icke ensamt ge-

nom försäljning eller köp, såsom en föregående talare antydde, utan ofta äfven genom byte, upphörde räntan att vara skatt och blef enskild egendom.

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m, (Forts.)

För min del kan jag icke finna annat, än att Stats-Utskottet ganska svagt motiverat den åtgärd, Utskottet här föreslagit. Utskottet har inskränkt sig till vissa allmänna talesätt, såsom t. ex. "rättvisan syntes fordra", "rättvisa och billighet påkalla", att dessa räntor inlösas o. s. v., men Utskottet har aldrig, hvarken tillförene, då denna fråga varit före, eller nu inlåtit sig på en genomgående pröfning af frågan och hvad den innebär. Jag tror icke, att man på den omständighet, att dessa räntor en gång i tiden utgjorts till kronan såsom skatt, kan grunda någon skyldighet, hvarken juridisk eller moralisk, för kronan att nu inlösa dem. Jag skall anföra ett annat förhållande, der enskilda personer kanske blifva mycket mera lidande än dessa räntegifvare. På den tiden skatteköpen inställdes i vårt land, medgaf dock staten, att vissa kronohemman finge skatteköpas till understöd åt bruk och vissa fabriker. Detta skedde alltid med det uttryckliga vilkor, att den gamla åbostammen skulle sitta på hemmanet odrifven. Kunna nu icke afkomlingarne af denna åbostam framkomma och säga: "Hade vi fått förblifva under kronan, så hade vi såsom vanliga kronoåbor fått mot en ringa penning förvärfva eganderätt till våra hemman." Staten kan derför bereda oss tillfälle dertill. Jag förutspår att äfven sådana anspråk i sinom tid komma att dyka upp.

Dessutom äro de räntegifvare, om hvilka nu är fråga, i flera andra afseenden sämre stälda än de verkliga kronoskattebönderna. Så hafva t. ex. i fråga om skog räntetagarne rätt öfver bärande träd och masteträd. Samma rätt hade fordom kronan öfver dylika träd å kronogrund, men successivt har denna rätt blifvit eftergifven, så att skattebonden nu fritt förfogar öfver sådana träd. Skattefrälsebönderna deremot förfoga icke öfver dessa träd. Kunna de nu icke yrka, att med samma rätt som kronoskattebonden erhålla fri dispositionsrätt öfver dylika träd? Hade de fått förblifva under kronan, skulle samma rätt i detta afseende hafva tillkommit dem som skattebönderna.

Detta är den juridiska sidan af frågan, och jag betviflar högeligen, att fullt giltiga skäl och grunder kunna anföras för att frågan skulle tagas så om hand, som Stats-Utskottet föreslagit.

Detsamma, som är sagdt om skattefrälseräntan, gäller äfven om kyrkotionden, som kommit i enskild ego. Den har upphört att vara skatt och blifvit en ränta, tillhörig enskild man. Jag vågar på de skäl, jag nu anfört, ansluta mig till det yrkande, som framstälts af den förste talaren i ämnet, och påkallar således afslag på Utskottets förslag.

Herr Casparsson: Den ärade talaren på östgötabänken sade, med anledning af mitt yrkande om en fixering af dessa räntor, att det "ligger en eftergift bakom". Jag tillåter mig dervidlag göra en dubbel justering. Beträffande eftergifter, åtminstone då

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

de icke äro af rättvisa och billighet påkallade, tror jag i allmänhet icke, att jag kan beskyllas att hafva visat mig redobogen att göra sådana, och att det skulle ligga något bakom mitt yttrande, som jag icke vågade uttala, är ett antagande, hvaremot jag måste på det bestämdaste protestera. Har jag något fel i detta afseende, är det väl snarare att jag alltför rättframt säger ut min mening, än att jag döljer något bakom mina yttranden. Den tillvitelsen tror jag icke, att jag gjort mig förtjent utaf.

Samme talare omnämnde, hvad jag yttrat skulle hafva inom Utskottet tilldragit sig. Hvad som tilldrog sig inom Utskottet var, att åtskilliga af Utskottets ledamöter ansågo, att man på rak arm borde tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna, hvilka gingo derpå ut, att ett anslag för den ifrågasatta inlösen borde beviljas. Men denna åsigt mötte motstånd, och Utskottets beslut blef inskränkt till att tillstyrka en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet. Detta var hvad som inom Utskottet passerade, och i detta fall tror jag, att de, som förordat endast en skrifvelse, förfarit visligare än de, som velat på rak arm bevilja ett anslag för ändamålets vinnande.

Hvad det beträffar, att räntornas inlösen skulle vara obligatorisk, för att kunna på ett verksamt sätt ställas i verket, har jag föreställt mig, att, om någon räntetagare icke vill gå in på att afstå sina räntor, staten måste träda emellan och erlägga den *skilnad* eller *mellangift*, som kunde ifrågakomma. Jag har aldrig föreställt mig, att räntetagaren skulle tvingas att afstå räntan, eller att något tvång skulle kunna erfordras; utan att den enkla åtgärden skulle vidtagas, att staten träder emellan och erlägger den skilnad, som kan uppkomma.

Jag medgifver villigt, att slutklämmen i Utskottets betänkande kunde vara lämpligare affattad, än den är. Om ett bättre förslag i detta afseende framställes, har jag icke heller något emot att ansluta mig till detsamma.

Den siste talaren sade, att Utskottets motivering vore ganska svag och jag vill härutinnan gifva honom rätt. Man hade verkligen inom afdelningen gjort den mycket starkare och inlagt både salt och peppar, men den gick i den af talaren på östgötabänken antydda rigtningen, eller att ränteinlösen skulle vara början till en skatteeftergift, och mot denna motivering opponerade sig åtskilliga ledamöter inom Utskottet. Till följd deraf har motiveringen blifvit något svag, det medgifver jag; men jag tror icke, att saken derpå lidit.

Herr Nordenfelt: Detta skrifvelseförslag har jag inom Utskottet biträdt på den grund, att jag förutsätter, att den utredning, som kommer att ske, skall visa, att frågan gäller enskild eganderätt, och att någon expropriation af denna rätt icke kan ega rum. Jag kan nemligen icke föreställa mig att expropriation kan förekomma i frågor om enskilde rättsförhållanden, då intet allmänt behof föreligger, och jag kan icke se någon fara i att man får en utredning om hvad det skulle kosta att genom öfverens-

kommelser med räntetagarne till staten inlösa dessa gamla räntor. Att dessa en gång varit skatter är tydligt och att hemmansegare, som hafva skyldighet att betala dessa räntor, känna sig åsidosatta och orättvist behandlade i jemförelse med sina grannar, som icke numera hafva så höga skatter till följd af förenklingen och omsättningen i penningar, är likaledes klart.

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

Då jag, för min del, icke ämnar medgifva någon fullkomlig afskrifning af dessa räntor, utan endast en förmedling och omsättning i penningar, för den händelse de skulle af staten inlösas, har jag icke funnit något hinder att bifalla förslaget om den utredning, som nu är ifrågasatt.

Jag yrkar derför bifall till förslaget.

Friherre von Kræmer: Den förste ärade talaren i denna fråga har i sitt anförande mycket beskärmat sig öfver att jag ansåg honom icke hafva haft allvar med sitt yttrande. Jag skulle vilja utbyta detta uttryck: "icke allvar", mot något annat, som mindre misshagade den ärade talaren; men jag finner ej något sådant annat uttryck för tillfället. Min nämnda förmodan framkallades deraf, att talaren i sitt anförande först talade om, att detta förslag innebure ett våld mot eganderätten, under det han i fortsättningen sade, att genom samma åtgärd en oskälig fördel bereddes.

Beträffande den uttalade farhågan, att Kongl. Maj:t genast skulle kunna vidtaga någon åtgärd, är detta förebygdt derigenom, att något anslag till räntornas inlösning ej är lemnadt. Det kan således icke blifva någon annan följd af denna skrifvelse än att Kongl. Maj:t, efter den föreslagna utredningen, inkommer med ett förslag, som af Riksdagen pröfvas.

Den ärade talaren, som motsatte sig Utskottets förslag, förebrådde nämnda Utskott för dess svaga motiveriug. Jag undrar dock, om icke den ärade talaren snarare bör vara Stats-Utskottet tacksam för det Utskottet icke låtit långa stycken af de förberedande handlingarne rörande denna fråga i betänkandet inflyta. Det hade varit mycket lätt att på det viset göra motiveringen skarp genom att i densamma afskrifva delar af skattekomiténs och Kammarrådet Andersons betänkanden. Hvartill skulle det dock tjenat? Dessa aktstycken äro af alla kända; och, dessutom, om man i något fall kan säga, att saken talar för sig sjelf, måtte det väl vara i detta?

Samme ärade talare tillade att någon expropriation här omöjligen skulle kunna komma i fråga. Denna sak hör *nu* egentligen icke hit, till följd hvaraf icke heller Utskottet yttrat sig derom, men om Kongl. Maj:t skulle finna lämpligt att inkomma med ett sådant förslag, blir det ju alltid tillfälle att *då* pröfva den saken. På intet vis kan jag dock godkänna den ärade talarens föreställning derom, att här *omöjligen* skulle kunna framläggas ett sådant förslag om tillägg i expropriationslagen, afsedt för detta fall. Talaren sade att expropriation endast kunde ifrågakomma, då det gälde ett allmänt behof; men, mine herrar, jag anser rättvisa vara ett allmänt behof, och det är intet annat än enkel rättvisa, att

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

de, som en gång varit räntegifvare till staten, få komma i samma ställning som alla statens öfrige räntegifvare.

Talaren yttrade vidare, att någon egentlig skilnad icke skulle finnas mellan frälseskatteräntor och skattefrälseräntor. Ett sådant uttalande bringar mig nästan att tvifla på, att jag hade rätt, då jag sade att Stats-Utskottet gjort rigtigt, då det icke afskrifvit långa bitar ur de förberedande handlingarne, ty det synes nästan som om ett sådant upprepande af utredningen af denna fråga varit af nöden. Jag torde emellertid icke dermed nu böra uppehålla tiden.

Jag anhåller fortfarande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Forssell, Hans: En högt ärad talare på örebrobänken uttalade här den åsigten, att, om med Utskottets förslag åsyftades en expropriation af frälseräntor, detsamma innefattade en kränkning af eganderätten, och jag, för min del, gifver honom, äfvensom talaren på södermanlandsbänken, härutinnan fullkomligt rätt. Om något sådant vore i fråga, kunde det icke falla mig in att på något sätt uttala mig derför, men jag fäster uppmärksamheten på, att om ock Utskottets betänkande af någon skulle tolkas på det sättet, kan en dylik frågas lösning icke afgöras förr än i ett långt senare skede. Om nemligen Kongl. Maj:t skulle gilla en sådan åsigt, måste ju ett förslag till lag framläggas för Riksdagen, som då har att i vederbörlig ordning pröfva detsamma. Det är dock så mycket mindre att befara, det man genom ett bifall till Utskottets nu framstälda förslag gifver något bifall till kränkning af eganderätten, som man icke kan af Utskottets motivering eller kläm utleta en dylik mening.

Den ärade talaren på örebrobänken uttryckte äfven den åsigten, att i fall åter det vore fråga om att från räntegifvare på staten öfverflytta skyldigheten att erlägga de nu utgående frälseräntorna, hade för visso ränteegarne lika liten befogenhet att tala om kränkning af sin eganderätt, som augmentsränteegare kunna beklaga sig öfver, att staten åtagit sig att betala de räntor, som förut betalades af augmentsgifvare. För min del har jag icke förstått, att uppgörelse kunde ske på annat sätt, än att staten trädde emellan och sade till räntegifvarne: hädanefter hafven I att till mig erlägga räntan efter 1869 års förordning; jag skall till ränteegarne erlägga räntorna sådana de *nu* utgå, d. v. s. af egna medel utgifva skilnaden. Om uppgörelsen skulle tänkas varda af sådan beskaffenhet, så återstår för Kammaren att tillse, huruvida någon annan betänklighet kan resas mot en dylik anordning. Den ärade talaren på örebrobänken har ytterligare framstält den invändningen, att det icke vore någon juridisk skilnad mellan skattefrälseräntor, om hvilka nu är fråga, eller sådana som öfvergått från staten till enskilde, och frälseskatteräntor, som aldrig varit i statens hand, och ville han deraf draga den konseqvens, att om staten ville åtaga sig uppoffring för skattefrälseräntors inlösen, skall inom kort ett förslag framträda, gående derpå ut, att vi äfven måste ikläda oss samma uppoffring för frälseskatte-

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

räntorna. Han har må hända rätt i sitt påstående, att ingen *juridisk* skilnad mellan dessa räntor finnes. Han talade såsom *jurist* i ordets strängaste och egentligaste mening. Men man kan icke neka, att det finnes en väsentlig *historisk* eller *kameral* skilnad dessa olika räntor emellan. Man har att tillse, hvilken vigt må tillmätas denna *historiska* skilnad eller den omständigheten, att det i folkmeningen kan förefinnas en skilnad mellan de räntor, som ursprungligen utgjorts till kronan och under allehanda former öfvergått till enskilde, och de räntor, som alltid varit i enskild mans hand och af honom blifvit försålda. För min del anser jag, att man är berättigad att derpå fästa afseende. Och jag tror så mycket hellre, att man kan gifva sitt bifall till detta förslag och icke behöfver befara några deraf frammanade farliga konseqvenser, som det torde vara antagligt, att så väl räntetagare som räntegifvare med rätt stor tillfredsställelse skulle helsa en dylik uppgörelse.

Jag kommer derför att, under de nu uttalade förutsättningarne, rösta för bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Wærn, Carl Fredrik.*

Grefve Mörner: Jag ber om ursäkt, men jag måste än en gång taga till ordet. Jag har aldrig, på sätt Herr Casparsson antagit, beskylt honom för någon baktanke. Tvärt om är jag fullt öfvertygad om, att han handlade i god tro. Men han är ju icke alla menniskor. Hos många af dem, som stå vid sidan af honom, kunna ju finnas baktankar. Hvad honom enskildt angår, har jag visst icke förmodat något sådant.

En ärad talare har yttrat åtskilligt om räntornas uppkomst o. s. v. Jag ber att få försäkra honom, att jag visste detta förut i likhet med sannolikt de fleste af Kammarens ledamöter. Hvad nämnde talare yttrat hindrar icke, att dessa räntor, *sedan* de afhändts kronan och blifvit enskild egendom, äro en fordran, som egaren har, och som är hans tillhörighet, och som till sin karakter närmast är att jemföra med en intecknad fordran.

Vidare påpekade den ärade talaren, att det uppstått processer emellan räntegifvare och räntetagare. Det händer nog, men det inträffar ju också lagsökningar för utbekommande af kapital i allmänhet och ränta å dem. Derför att processer af sistnämnda slag förekomma, tror jag likväl icke, att man vill ens ifrågasätta, att staten skall betala alla enskilda fordringar i Sverige. Dertill skulle väl svårligen statskassan räcka till.

En ärad talare på elfsborgsbänken yttrade, att Riksdagen borde vara Stats-Utskottet tacksam derför, att man i dess betänkande icke fått någon kraftig motivering. Jag, för min del, känner icke någon tacksamhet alls. Den motiveringen skulle jag, som jag hoppas, hafva vederlagt, om den framkommit, utan att känna mig det minsta förkrossad. Jag är öfvertygad om, att orsaken, hvarför Stats-Utskottet icke tagit in denna motivering,

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

varit den, att Stats-Utskottet ansett den vara allt för klen och ändamålslös.

Jag beskyldes vidare för inkonseqvens, hvilken skulle bestått deri, att jag yttrat, å ena sidan, att räntornas inlösen vore ett våld mot ränteegaren, och, å den andra, att genom nämnda åtgärd skulle tillerkännas honom en obillig fördel. Något sådant har jag icke sagt. Jag har påstått, att i den föreslagna åtgärden låge en fördel för *räntegifvarne*. Denna ligger deri, att jemte dem det öfriga svenska folket inlöser dessa räntor, och man kan väl vid sådant förhållande icke bestrida, att en del af folket gör en present åt den andra, när, efter räntornas inlösen till staten, dessa i framtiden komma att *afskrifvas*.

Det sades ock, att *staten* skulle åtaga sig att betala dessa räntor till ränteegarne, men hvem vet, om dessa sistnämnda tycka om att få göra med *staten*. Staten kan nog vara bra, men understundom också farlig, för den enskilde att hafva att göra med. Ännu har icke gått ur minnet Carl XI och den tunga hand han lade på dem, som hade att göra med staten. Om det verkligen blefve krig och ondt om penningar, kan man antaga såsom nästan säkert, att ränteegarne antingen finge sina fordringar hos staten, om icke alldeles underkända, åtminstone såsom någon slags fordran innestående oguldna och slutligen kanske endast en knapp eller afkortad betalning. Med dessa räntor, sådana de nu äro, följer dessutom andra fördelar, såsom rätt till lösen af hemmanet, derifrån räntan utgöres o. s. v., hvilka, derest staten öfvertoge dessa räntor, väl sannolikt icke komme att ersättas af staten.

En ärad talare, som visserligen har djupa insigter i alla dessa ämnen, yttrade, att i folkmeningen skulle vara en stor olikhet mellan skattefrälseräntor och frälseskatteräntor. För min del tror jag dock, att vår svenska allmoge icke har det ringaste begrepp om denna skilnad. Den tager ränta som ränta. Och svårt är äfven, att utan noga undersökning af saken finna skilnaden, ty för dem, som betala, förefaller den ena räntan alldeles lika den andra till sin art, om äfven beloppet kan vara olika.

Man har här sagt, att denna skrifvelse skulle vara så oskyldig. Men, mine herrar, "brändt barn skyr elden". Ofta har man sagt som här: låt det gå, det är endast fråga om utredning o. s. v.; men efter dessa s. k. utredningar hafva fattats beslut, som just icke varit så väl betänkta. Då dessa räntor icke hafva eller böra hafva med statsverket att skaffa, anser jag en sådan utredning vara helt och hållet opåkallad, kanske till och med, i förhållande till ränteegarne, obehörigt närgången.

Jag fortsätter mitt yrkande om afslag på den föredragna punkten.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan och sedan på afslag derå, samt förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Grefve *Mörner* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Ang. vissa räntors och tiondes inlösning af statsverket m. m. (Forts.)

Den, som bifaller Stats-Utskottets utlåtande N:o 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—77;
Nej—31.

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen.

Föredrogs å nyo Stats-Utskottets den 26 och 28 innevarande Mars bordlagda utlåtande N:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen.

Herr Nyström uppläste ett skriftligt anförande af följande lydelse:

Herr Grefve och Talman, mine herrar! I torden af många telegrammer i tidningar hafva förmärkt, att en agitation arrangerats mot mig i min hembygd Norrbotten rörande mitt uppträdande i den s. k. Luleå—Ofoten-jernvägsfrågan, hvilken agitation har till sin synlige upphofsman Borgmästaren i Luleå F. Hedström, som, enligt justeradt protokoll, utsatt ett möte och föreslagit eller varit med om följande telegram samt detsammas utsändning till vissa andra kommuner. Telegrammet, som först intagits i Stockholms Dagblad och sedan i vissa andra tidningar, lyder sålunda:

"Då det numera är allmänt bekant, att en af stadens medlemmar, representanten i Riksdagens Första Kammare Förste Landtmätaren och Riddaren J. E. Nyström, hvilken hittills så väl i tal som skrift gifvit sig sken af att i allt verka för länets och Luleå stads bästa och förkofran, under nu pågående riksdag låter sig angeläget vara att på allt sätt motarbeta och stämma allmänna meningen mot den tilltänkta jernvägen Luleå—Ofoten, så, och då stadens invånare äro öfvertygade, att den ådagalagda motviljan mot ifrågavarande jernvägsföretag icke är grundad på kännedom eller insigt om detsammas skadlighet för vare sig länet eller staden, utan måste antagas härleda sig från för länet och dess intressen främmande bevekelsegrunder, hafva de, på det deras tystnad icke må uppfattas som samtycke, velat, med ut-

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

talande af deras djupa ogillande och beklagande af Herr Nyströms uppträdande i förevarande fråga, uttrycka den lifligaste öfvertygelse, att åvägabringandet af förenämnde jernväg är ett nödvändigt vilkor för länets och stadens framtida utveckling och förkofran."

Då Dagbladet ej kunnat publicera mitt genmäle, hvilket också utgör mitt hufvudsakliga anförande i fråga om föreliggande förslag rörande virkesunderstöd för berörda jernväg, så tillåter jag mig att uppläsa samma genmäle, äfven derför att jag vill hafva det förvaradt i Riksdagens protokoll för framtiden, då det, fastän kanske för sent, må hända blifver mera beaktadt.

Af ofvan intagna uttalande skulle man kunna antaga, att Luleå stads samtliga invånare afgifvit detsamma, men enligt nämnda protokoll har dock endast flertalet af de vid mötet närvarande förenat sig om detsamma. Och för öfrigt med hvad rätt tala dessa församlade och detta flertal i stadens invånares namn?

Uttalandet innehåller, att min motvilja mot företaget ej är grundad på kännedom eller insigt om detsammas skadlighet för vare sig länet eller staden. Min och många andras motsatta åsigt i det fallet torde gälla lika mycket.

Vidare heter det, att mina farhågor i fråga om detta företag, eller hvad mötesdeltagarne behaga kalla min "motvilja", måste antagas härleda sig från för länet och dess intressen främmande bevekelsegrunder. Detta är icke öppet spel, och uttalandet tränger här in på insinuationernas förbjudna mark, och det blifver så mycket förkastligare, som man icke gittat i ringaste mån antyda, hvilka dessa insinuerade dåliga bevekelsegrunder månde vara. Jag har dock uti min motion N:o 39 i riksdagen — rörande Norra Stambanans framdragande genom Norrland och det medel, jag sålunda velat framkalla för att minska de menliga följder, som enligt mitt förmenande den för Luleå—Ofotenbanan beviljade koncessionen af den 8 December 1882 skall för Norrland och landet i sin helhet utöfva — så öppet och utförligt uttalat mina bevekelsegrunder eller skäl för mina farhågor, att hvar och en tänkande och ej af lokala eller enskilda intressen mer eller mindre förblindad bort finna desamma tillräckliga samt mitt uppträdande befogadt, åtminstone ej klandervärdt. Att handlingar dervid företeits rörande mitt och andras förfarande i frågan, har skett för att gifva stöd för min motion, för att styrka mina uppgifter, för att för Riksdagen framlägga frågan och hvad dermed står i sammanhang i hela dess vidd, och för att slutligen få mina åsigter i denna för Norrland och riket ödesdigra fråga, de må nu vara rigtiga eller icke, förvarade för framtiden i Riksdagens handlingar, så att då ej må säges, att frågan undanhållits Riksdagen. Om detta, såsom det vill synas, ej varit för alla behagligt, är det visst ledsamt, men har ej kunnat, för sakens skull, af mig undvikas.

Mina bevekelsegrunder eller skäl för min "motvilja" mot Luleå—Ofotenbanans byggande och innehafvande af utländingar vill jag här i korthet anföra:

1:o) Till en början får jag fästa uppmärksamheten derpå, att i följd af nämnda koncession "Engelska firman Wilkinson & Jarwis

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

i London och de öfrige in- och utländske män, med hvilka firman kan komma att förena sig," erhållit rättighet att inom 9 år bygga och under minst 40 år, då först staten eger inlösa banan, trafikera den inom svenskt område ungefär 40 mil långa bandelen och att få enskildes och statens jord sig derför upplåten. Deraf följer, att ingenting finnes, som hindrar ryske män, hvilka som helst, äfven den främste, och hvilka här hafva ett England motsatt intresse, att förena sig med den koncessionsegande firman eller efter banans byggande köpa sig till större del i företaget. Faran häraf är så mycket större, som ryska staten har ett omedelbart intresse af att få, hvad som efter beslutade och föreslagna banans anläggning skulle inträffa, en tredjedel kortare jernbana från Petersburg till öppen isfri hamn vid Vesterhafvet öfver Skandinavien, än den har öfver Tyskland. Under en lång tidrymd kunna dessa sålunda trafikera samma bana och derunder i mer eller mindre mån förryska norra Sverige och åstadkomma förvecklingar, hvilket väl ej ens nämnde mötestillställare lära kunna finna för Norrland fördelaktigt. Ej heller kan detta vara fullt öfverensstämmande med andan och afsigten i 1855 års Novembertraktat, som förbinder Sverige-Norge att icke upplåta land eller vatten till Ryssland, mot att England och Frankrike äro behjelpliga uti att hindra Ryssland att sätta sig i besittning deraf.

2:o) Vidare vill jag påpeka, att genom berörda koncession innehafvarne under en tid af 15 år, om och när Kongl. Maj:t finner tidpunkten vara lämplig, berättigats att "framför annan enskild person eller bolag, som icke erbjuder för statsverket förmånligare vilkor," erhålla koncession å ifrågasatt 13 à 15 mil lång bibana till Haparanda. Af denna bestämmelse torde följa, *dels* att, *under samma vilkor*, utländingarne hafva företrädesrätt framför svenske män och icke, såsom Herr Civilministern i Riksdagen uppgifvit, rätt i sista rummet att bygga bibanan, *dels* att ett så pass bindande moraliskt löfte gifvits, att Sverige svårligen kan undandraga sig att uppfylla detsamma, derest en större makts undersåtar taga större del och blifva invecklade uti det, enligt uppgift, 38 millioner kronor fordrande företaget, *dels* ock, att sammanbindningen af Ofotens isfria hamn i Norge med rysk-finska stambanan, genom jernväg, kan, då staten antagligen ej vill göra det, blifva verkställd af utländingar, långt förr än Sveriges norra stambana blifvit framdragen, hvilket väl hvarken för rörelsen inom Sveriges landamären eller i politiskt hänseende kan vara nyttigt.

3:o) Ytterligare må framhållas, att, enligt Finlands förnämsta tidning, Helsingfors Dagblad, finska stambanebyggandet skall ske så hastigt, att den beslutade 35 mil långa banan från Vasa till Uleåborg, snedt emot Luleå och 15 mil från gränsen, skall vara färdig 1887, samma år Kuopio-banans byggande antages börja. I motsats härtill må nämnas, att Sveriges norra stambana då först hinner Sollefteå vid Ångermanelfven, och att derefter cirka 50 mil återstå till Luleå—Ofoten-banan och 65 till gränsen. Dels härigenom, dels ock genom Luleå—Ofoten-banans byggande samtidigt med de finska banornas framdragande uppstå sådana för-

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

ändrade förhållanden, att Ryssland kan sommartiden sjöledes på få dagar och den öfriga tiden af året, äfven om banan emellan Uleåborg och Ofoten-banan ej hunnit byggas, på få veckor och långt innan undsättning från södra orter erhållits, med tillräcklig styrka samt utan afseende å Kalixmötets framhållna mannamod, intaga ibland annat Luleå—Ofoten-banan med en länge efterlängtad öppen isfri örlogshamn vid Vesterhafvet, vida sydligare belägen än den i ryska militärkretsar jemväl under sista tiden påyrkade Varangerfjord. Att detta är vådligt för norra Skandinavien lärer väl ingen kunna förneka, likasom att förhållandet ej kunnat blifva sådant på lång tid, derest banan öfver fjellet icke varit byggd, och porten på den naturliga fästningen, fjellet, sålunda blifvit öppnad.

4:o) Än vidare är att märka, att koncessionshafvarnes afsigt synes vara, enligt en utdelad broschyr om Jukkasjärvi, cirka 16 mil från norsk och 28 mil från svensk kust belägna malmfält Luossavara-Kirunavara, att årligen med en million tons eller till större mängd än Sveriges hela årliga jernproduktion, utföra råmalm från samma malmfält öfver norsk kust och att derför bygga bandelen Luossavara—Ofoten redan före 1888. Likaledes hafva koncessionshafvarne, sedan inhemska sträfvanden för byggandet af Luleå—Gellivara-jernvägen väl och godt undanträngts, uti en på regeringens pröfning beroende ansökan begärt, oberäknadt sexhundratusen träd, att få upphäfva de vigtiga 4 och 5 punkterna i koncessionen om att erforderligt kapital skall finnas, och att lika stor sträcka skall byggas årligen från svensk som från norsk kust. Så väl af dessa förhållanden som af vidtagna förberedande åtgärder och fälda yttranden om, att den 19 mil långa sträckan Luleå—Gellivara skall byggas under instundande sommar, framgår tydligen, att bandelen Luossavara—Ofoten skall byggas fort eller färdig först, men bandelen Luleå—Gellivara blott provisionelt, samt att den egentliga malmbrytningen skulle blifva i Luossavara, ej i Gellivara malmfält, och att hufvudsakliga rörelsen med åtföljande betydliga sjöfart skulle uppstå i norsk, ej i svensk hamn. Häraf framgår ock, att Gellivara-malmen, hvilken eges af andra än Jukkasjärvi malmfälts innehafvare, föga kunde med fördel brytas och framforslas till jernverken i orten och der föranleda lif och rörelse samt tillgodogörandet af den oerhörda mängd affall vid sågverken och de många millioner kolskogsträd i nedra landet, som nu ej kunna tillgodogöras. Man skulle ock slutligen helt och hållet förlora hoppet att få Gellivara-malmen i någon nämnvärd grad använd inom orten och utförd till andra orter, hvarjemte den svenska jernindustrien i allmänhet skulle i väsentlig mån komma att lida eller tillintetgöras, hvilket allt ej är hvarken i Luleå stads, Norrbottens eller Sveriges sanna intresse.

5:o) Slutligen må nämnas, att, enligt min mening, Sverige väl ej bör vara ogynsamt stämdt mot utländingar, men likväl ej heller så gynna dem, att svenske mäns sträfvanden, såsom skett, undanskjutas för dem, innan ännu af båda begärda förmåner blifvit af Riksdagen pröfvade; och vidare att så stora jernbanor som

Virkes-understöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

ifrågavarande med betydlig jord eller monopol ej böra upplåtas till utländingar i dessa trakter af riket, der det mindre än annorstädes bort ifrågakomma, och der största fara finnes för beklagliga förvecklingar och följder. Detta så mycket mer, som utländingar redan förut derstädes innehafva omkring en half million tunnland jord, eller ungefär så stor vidd som Blekinge län, och kunna öfverlåta denna jord till andra mindre välkomna. Nej! svensk bygd och svenskt jern böra brytas och jemte erforderliga jernvägar innehafvas af svenske män, ej af utländingar, och detta bör staten befrämja och icke tvärt om. Inga förvecklingar och intet slafveri skulle då uppkomma, och Sveriges ännu förborgade skatter blefve nog ändå förr eller senare tillvaratagna.

Då nu de hufvudsakligaste af dessa skäl förekomma uti nämnda i en Norrbottenstidning intagna motion och ej kunnat vederläggas af dem, som förenat sig om eller instämt uti ifrågavarande uttalande, eller af andra, så torde det ock vara ursäktligt, om jag, utan afseende å den tillstälda agitationen, fortfarande håller på min åsigt, att ifrågavarande Luleå—Ofotens jernvägsföretag i utländingars händer är ödesdigert för Norrbottens län. Jag kan derför icke i någon mån understödja detsamma, ej heller något, som, enligt min åsigt, kan bidraga dertill, att vårt land skall lida utaf att hafva understödt mer eller mindre oberäkneliga affärer eller gründerföretag, eller att norra Skandinavien med dess rika och outtömliga malmfält, dess odlade och odlingsbara lägenheter, dess blifvande internationella jernvägar, dess fiskrika, delvis segelbara och för industri tjenliga elfvar, statens egentliga skogar, Ofotens och andra isfria hamnar, samt Lofotens fiske, allt tillräckliga lockbeten, skulle genom vår oförsigtighet falla i utländskt våld, vare sig på krigisk eller, i likhet med Merws område, på fredlig väg.

Det torde dessutom böra betänkas, att jag aldrig ifrågasatt, att Sverige ej skulle hålla i helgd den ifrågavarande koncessionen, äfven om jag ansett, att den ej bort tillkomma, åtminstone utan Riksdagens hörande. Jag har icke heller påstått, att koncessionshafvarne, derest de hafva lust och nödig kapitalstyrka samt fullgöra koncessionsvilkoren, på något sätt kunna förhindras ens af regering och Riksdag, än mindre af mig, att utföra sitt tilltänkta företag. Den arrangerade agitationen, om den ock är för mig smickrande med afseende å det oförtjenta afseende den fäst vid mina förmenta åtgöranden, har derföre minst sagdt varit onödig. Jag torde ock få tillägga, att jag representerar vid riksdagen icke blott vissa mötesdeltagare eller några få kommuner, icke ens blott Norrbottens län, utan hela Sverige, och att jag ej är bunden af andra föreskrifter än rikets grundlagar. På heder och samvete är jag ansvarig för mina handlingar efter bästa öfvertygelse, och måste jag, äfven om mer eller mindre tillfälliga lokala intressen skulle för mig och andra vara i fråga, sätta statens intressen och säkerhet i främsta rummet.

Hvad uttalandet innehåller om att jag "hittills så väl i tal

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

som skrift gifvit mig *sken* af att i allt verka för länets och Luleå stads bästa och förkofran," kunde det väl lemnas utan afseende, men vederlägges ock dermed, att Luleå kommun, som jag under närmare 30 år tillhört, gifvit mig mångahanda förtroendeuppdrag, hvaribland att vara stadsfullmäktig och landstingsman omkring 15 år, hvilket väl ej skulle skett, om jag endast skenbart verkat för stadens bästa. Icke heller skulle väl länet, min födelseort, hafva hedrat mig med det uppdrag, jag innehar vid riksdagen, om jag endast gifvit mig *utseende* af att hafva befrämjat dess intressen. Sådana uttalanden, jemte den lumpna insinuationen om att för staden och länet främmande intressen skulle varit mina bevekelsegrunder för mitt uppträdande i denna fråga, lära af rätttänkande och från lokala eller enskilda intressen fristående personer uppfattas såsom otillbörliga och orättvisa beskyllningar, för hvilka en rättvisans skipare minst af alla bort stå i spetsen. Man må fritt hysa andra åsigter än jag i dessa stycken, men man har ingen rätt att angripa min heder eller tillskrifva mig orena bevekelsegrunder för mina åtgöranden; minst borde det ske af den, som, ehuru fåfängt, bestridt stadens deltagande i det tilltänkta nationella bolaget, men med större uppoffringar vill understödja det utländska. Orättvist och obilligt är ock att fylla tidningarnes spalter med förklenande telegram mot en representant, som af nit för det allmänna och för sin hembygds välgång samt efter bästa öfvertygelse söker uppfylla sitt riksdagsmannakall, derför att han, på anförda tydliga skäl, ej kan frångå sin öfvertygelse. Jag klandrar ej dem, som hafva motsatt åsigt, utan ser till och med gerna, om mina farhågor icke skulle besannas.

Åtskilliga från andra kommuner, hufvudsakligen på grund af påstötning från Luleå, utkolporterade uttalanden besvaras jemväl med hvad ofvan blifvit anfördt, samt lemnas för resten åt sitt värde.

Till sist torde för hvar och en, som med oförvillad blick betraktar frågan och agitationen, framgå, att en småsinnad ifver gjort sig gällande för att söka framställa mina handlingar i den ofördelaktigaste dager. Jag är dock lifligt öfvertygad derom, att jag kämper för det bästa, och att de anfallande skjutit öfver målet.

Hvad nu föreliggande förslag om virkesunderstöd för Luleå—Ofoten-banan specielt beträffar, hvilket hade bort framkomma, innan koncessionen meddelades, då ock gjord framställning om skogsunderstöd för Luleå—Gellivara-jernvägen kunnat pröfvas, så, och ehuru Stats-Utskottet föreslagit vissa nödiga förbättringar, hvarför jag är tacksam, kan jag dock ej för min del bifalla förslaget.

Jag kan det icke, dels på grund af hvad ofvan blifvit anfördt, dels ock derför:

att veterligen inga eller få svenske män torde vilja taga del i företaget;

att den omkring 40 mil långa bansträckningen ej är erforderligt undersökt, hvad den första hälften beträffar;

att företagets framgång ej bör vara beroende af ifrågavarande anslag, då detta motsvarar endast omkring $^1/_{100}$ af erforderliga byggnadskapitalet, samt koncession ju är meddelad; och

att Riksdagen, äfven för svenska statskreditens skull, ej synes böra med anslag i skog eller penningar understödja ett så oberäkneligt företag, som det ifrågavarande, och derigenom gifva anledning till en antagligen utkommande lysande broschyr för att locka utländingar in i företaget, som må hända blifver för dem ofördelaktigt.

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

Jag måste yrka afslag.

Herr Evers: Oaktadt det nu föreliggande betänkandet icke är åtföljdt af någon reservation från någon af denna Kammares ledamöter i Stats-Utskottet och jag sålunda vågar hoppas, att Kammaren skall bifalla den nu förevarande framställningen, har jag dock vid det förhållandet, att den nu ifrågasatta jernvägen vid ett par tillfällen förut gifvit anledning till en temligen omfattande diskussion, och en sådan antagligen vid detta tillfälle ej kommer att uteblifva, ansett mig manad att i största korthet lemna några upplysningar, som i någon mån kan framhålla de fördelar, som staten i egenskap af den störste skogsegaren i dessa trakter kommer att erhålla, derest den föreslagna jernvägen kommer till stånd. Jag vill nu icke ingå i någon närmare granskning af den virkesqvantitet, som skulle erfordras till jernvägen och hvilken af Stats-Utskottet blifvit angifven större än Domänstyrelsen upptagit den till. Det spelar enligt mitt förmenande i det hela en ganska liten rol, om statens bidrag i form af virkesunderstöd till en jernväg, af sådan vigt, icke blott för den ort, der den kommer att framgå, utan äfven för staten, skulle i penningevärde blifva 100,000 kronor större än hvad Domänstyrelsen beräknat, eller från omkring 230,000 till högst 350,000 kronor, som Utskottet upptagit det till, i synnerhet om vi jemföra detta bidrag med den uppoffring staten skulle fått vidkännas, derest det bolag, som var under bildande för en jernväg från Luleå till Gellivara och af hvilket Herr Nyström var en representant, kommit till stånd. Detta bolag begärde nemligen, enligt Herr Nyströms motion vid denna riksdag, N:o 39, pag. 34, antingen ett större penningeanslag eller "dels tre millioner nu i allmänhet oåtkomliga sågtimmerträd ifrån kronans marker inom en mil på ömse sidor om banan och om de vattendrag, som dertill leda, mot 25 öre stycket, samt två millioner enahanda slags träd från kronans mera åtkomliga marker emot ett medelpris af dels 40, dels 80 öre stycket, att efter utsyning uttagas inom 25 år efter det banan fullbordats med etthundratusen till trehundratusen träd årligen, dels ock afverkningsrätten under 50 års tid efter jernvägens fullbordan till all den inom en mil å ömse sidor om banan på kronans marker belägna, till kolning användbara skog, som ej är tjenlig till bjelkar eller sågtimmer, eller dertill kan utväxa".

Herrarne torde häraf finna, att det är en betydlig skilnad mellan det understöd, som då begärdes, och det hvarom nu anhålles.

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

Den nu föreslagna jernvägen kommer att på en sträcka af omkring åtta mil genomlöpa statens kronoparker i Norrbottens län. De utgöra omkring 16 qvadratmil eller omkring 370,000 tunnland, inom en mils afstånd å ömse sidor af jernvägens sträckning. Hvarje beräkning af det virke, som nu finnes till afverkning, blir alltid mer eller mindre approximativ, men efter de utredningar, som egt rum vid flere föregående tillfällen, torde å detta område finnas omkring två millioner timmerträd, som, derest en jernväg kommer till stånd, med fördel kunna tillgodogöras och hvaraf en ej oväsentlig del för närvarande är svårtillgänglig för timmerutdrifning i anseende till bristande flottningstillfällen. Dessutom finnes inom detta område en stor mängd träd, som aldrig utväxa till sågtimmer, äfvensom vindfällen och torrskadade träd, men hvilka äro lämpliga till kolning. Det är alldeles gifvet, att om denna jernväg kommer till stånd och underlättar koltransporter, skulle kolning af så beskaffade träd komma att ega rum i stor omfattning, hvarigenom sådant virke, som för närvarande är fullkomligt värdelöst och äfven hindrar skogsåterväxten, skulle kunna tillgodogöras.

Under senare åren har, i och för anläggande af nya och förbättrande af gamla flottleder, en omfattande undersökning af vattendragen i Norrbottens län egt rum. Af dessa undersökningar framgår, att för att på ett fördelaktigt sätt kunna tillgodogöra skogstillgången å de kronans marker, som äro belägna vid Råne elf, erfordras upprensning af vattendragets öfre delar, äfvensom ansenliga förbättringar i de öfriga delar af vattendraget, der flottning nu idkas. Sålunda måste nämnda elfs tillflöden, Venetjoki, Kajpajoki samt södra Lillån, upprensas, för hvilket arbetskostnaden, förutom värdet af dertill erforderliga 350,000 längdfot byggnadstimmer från kronans skogar, beräknats till cirka 78,000 kronor. I hufvudelfven behöfliga flottledsförbättringar hafva dessutom ansetts kosta cirka 268,000 kronor förutom en virkesåtgång af 1,294,000 längdfot byggnadsvirke. Om ock sistnämnda kostnad i sin helhet ej är oundgängligen erforderlig för virkesflottningens bedrifvande i Råne elf från kronans skogar, kommer dock flottningen alltid att ställa sig temligen dyr, i samma mån flottleden ej förbättras, hvilket naturligtvis framkallar låga virkespris; men äfven om flottleden blefve upprensad, åtgå minst 2 år, innan timret hinner ner till kusten. För närvarande åtgår ännu längre tid. Luleå—Ofoten-jernvägen, som genomlöper Råne dalgång, skulle kunna ersätta denna flottled och bespara kronan kostnaden för dennas iståndsättande.

Under sådana omständigheter ligger det i öppen dag, att denna jernväg ovilkorligen skall bidraga till att höja priset på de skogsprodukter, som kunna afyttras från statens skogar, ej minst derigenom att den framkallar en välbehöflig konkurrens vid försäljningen af kronans virke, äfvensom att nu alldeles värdelöst smärre virke torde kunna med fördel afyttras. Vidare kommer befolkningen att ökas, hvarigenom afverkningen från kronans skogar underlättas; och från de slåtterlägenheter, som finnas å kronans marker i när-

heten af banan och hvilka nu hafva ringa värde, blir äfven en ökad inkomst att påräkna. Af alla dessa skäl anser jag det välbetänkt, att det understöd till denna bana, som här är ifrågasatt, måtte beviljas, hvadan jag anhåller om att få yrka bifall till det nu föreliggande betänkandet.

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

Friherre Klinckowström: Jag har förut vid denna riksdag yttrat mig så omständligt i denna fråga, att jag anser, det jag för närvarande kan fatta mig ganska kort. Jag har varnat för hela anläggningen på grund af de militära och politiska faror i en, om än aflägsen, framtid, som derigenom kunna uppstå för vårt land. Jag har klandrat regeringen, som, utan att hänskjuta en så vigtig fråga till Riksdagen, innan koncession lemnades, blott på grund af ett utaf Riksdagen lemnadt allmänt bemyndigande, meddelat tillåtelse till denna jernvägsanläggning åt svenske män med rättighet för dem att sälja koncessionen åt ett utländskt bolag.

Här är för närvarande endast fråga om afverkning af virke från kronans skogar för detta bolags jernvägsanläggning och, oaktadt både Stats-Utskottet och den senaste talaren bemödat sig att skrufva upp denna obetydliga fråga så högt som möjligt, är det likväl för ett bolag, hvars jernvägsanläggning är beräknad till 40 millioner kronor, en bra obetydlig sak att få några hundratusen kronor i för anläggningen behöfligt virke. Visserligen har Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet, såsom synes å sid. 4 i Stats-Utskottets betänkande, anfört följande: "åtminstone torde staten icke böra taga på sitt ansvar att genom förvägrande af den sålunda sökta förmånen möjligen bringa hela företaget om intet", men jag hemställer till chefen för Finansdepartementet, huruvida han kunnat hafva fullt allvar med detta yttrande. Mig förefaller det bra underligt och jag har derföre sökt en underliggande mening under hela denna begäran om tillåtelse från Riksdagens sida att afverka virke från kronans skogar, och en sådan underlagd betydelse har jag ock funnit i regeringens begäran. Meningen är nemligen efter mitt förmenande ingen annan än den, att Riksdagen genom ett sådant bemyndigande skulle komma att bifalla och godkänna denna koncession, hvarigenom regeringen lemnat tillstånd för ett främmande bolag att anlägga en sådan för Sveriges framtid så farlig jernväg, och som jag icke på något vis vill, för att begagna ett vulgärt uttryck, "hafva någon trasa med i den byken", kommer jag af detta principiella skäl, men icke af något skogsafverkningsskäl, att lifligt afslå den af Kongl. Maj:t nu begärda skogsafverkning för denna jernvägsbyggnad, och jag hoppas, att rätt många af denna Kammares ledamöter af detta principiella skäl, som jag anser vara af vigt, men icke af skogsafverkningsskäl, äfven måtte afslå denna fråga, ty det är gifvet att, om detta bifall af Riksdagen lemnas, komma de, som fiska efter aktietecknare för denna jernväg, att begagna sig af de båda svenska statsmakternas godkännande af jernvägen för att derigenom få sig ett väldigt aktiefiske på sina krokar. Då jag sålunda anser frågan

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

olycksbringande för vårt land, anhåller jag vördsamt om afslag å Stats-Utskottets föreliggande betänkande i alla dess punkter.

Herr Widmark, Henrik Adolf: Att det finnes personer, hvilka kunna vilja säga nej till nu föreliggande förslag, förvånar mig. Mig tyckes att det är så formuleradt och så klokt uppställdt, att det borde kunna tillfredsställa den sparsammaste och försigtigaste. Det innebär nemligen, så vidt jag kan finna, mera ett tillmötesgående för att underlätta utförandet af ett stort och, säga hvad man vill, för fäderneslandet nyttigt företag, än en uppoffring. Att en jernväg mellan Bottniska viken och Atlanten med slutpunkter vid Luleå och Ofotens fjord skall varda till fördel för staten direkte genom det ökade värde, som dess skogar kunna få, det har framhållits så väl i den Kongl. propositionen och i Stats-Utskottets nu föreliggande betänkande som ock af den näst föregående talaren. För min del får jag, som under flera år ströfvat i de trakter, genom hvilka den tilltänkta jernvägen skall stryka, dertill foga, att skogstillgången der är så stor, att den, som fruktar att skogstillgången i dessa trakter icke skulle tåla den nu föreslagna afverkningen eller deraf väsentligen medtagas, den har hvarken någon rigtig uppfattning om den skogstillgång, som der förefinnes, om befintligheten derinom af fullmogen, öfvermogen och afverkningsbar skog, ej heller om den markens bördighet i afseende på skogsåterväxt, som inom flere af dessa trakter förekommer. Men om det är en stor direkt fördel för staten att denna jernväg kommer till stånd, så kan dertill fördelen för Norrbottens län att få en jernväg midt genom länet till isfri hamn — menskligt sedt — icke sättas nog högt.

De flere personer, som försökt sätta sig in i denna stora landsdels förhållanden, hafva kommit till den fasta öfvertygelsen, att der finnes mycket att göra, mycket att taga reda på. De säga nemligen, att der förekomma i de inre obygderna ofantliga, ännu icke tillgodogjorda odlingstillfällen, som blott vänta på armar för att sedermera lemna rikliga skördar, hvarigenom en betydligt ökad befolkning kunde erhålla utkomst; de säga att det inre af landet gömmer rika malmtillgångar och rika skogstillgångar, som, tillgodogjorda för industrien och de fredliga värfven, skulle lemna arbete och utkomst åt många; men de säga ock, att allt detta är af intet eller ringa värde, att länet icke har någon framtid, och att någon utveckling af det icke kan ernås annat än genom vår tids yppersta kommunikationsmedel, jernvägar. Norrbottens befolkning har också i många år insett detta; den ena planen efter den andra har uppgjorts för att söka få sådan samfärdsled till stånd, men alla dessa planer hafva öfvergifvits till följd af brist dels på kapital, dels på tilltro; men Norrbottens befolkning har dock icke förlorat hoppet på att den tiden skall varda kommande, då jernvägen varder en verklighet; den hoppas nu, att förverkligandet är närmare än det någonsin tillförene varit. Detta hopp kan visserligen äfven nu varda sviket, men jag är öfvertygad om, att den icke derföre skall förtröttas att hoppas, ty den tror i likhet med

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

mig, att dessa naturrikedomar i landets innandömen, i de inre obygderna och i fjellregionen icke äro lagda der blott såsom skådebröd, utan fast hellre lagda der för att menniskokraft och menniskosnille skola finna medel, hvarigenom desamma skola komma menskligheten till godo och kunna på ett fördelaktigt sätt tillgodogöras.

Denna jernväg, kommen till stånd, skall ju, rätt sedt, hafva ett omgestaltande inflytande på hela detta län, den skall omändra dess förhållanden; befolkningen skall med större tillförsigt arbeta och sträfva, då den vet sig icke vara under 7 à 8 månader af året afstängd från den sydligare landsdelen och från kommunikation med den öfriga verlden; den skall med större jemnmod taga emot de motgångar och de hemsökelser af missväxt, som oftare förekomma der än i sydligare delarne af landet, samt omsider äfven ändra om sitt jordbruk, så att den blifver mindre beroende af dessa hemsökelser.

Det är visserligen sant, att jernvägen skall komma att bryta med gamla förhållanden, men denna brytningens tid blir dock öfvergående, och allt kan sedan varda väl.

För några, jag tror 4, år sedan blef en motion väckt af den person i Andra Kammaren, som står främst antecknad bland reservanterna emot förevarande utlåtande. I denna motion yttrar han bland annat, att ingen del af Sverige vore så vanlottad på jernvägar som öfre Dalarne. Jag trodde verkligen då, att denne hedervärde dalaman icke hade i sin geografi några landsdelar med namnen Vesterbotten och Lappland, men sedan samme person en gång åtminstone besökt Norrbottens län, kan detta antagande icke längre hålla streck. Jag måste derföre antaga, att han delar deras åsigter, som påstå att det är ett ofosterländskt, ett politiskt oklokt, ett ödesdigert företag, hvilket dertill skall varda en "mara" för Norrbotten, att bygga en jernväg midt genom länet, en jernväg, der man har 450 qvadratmil svenskt land på hvardera sidan.

Ja! Man har så väl i tal som i skrift uppstält svårigheter mot och framhållit det okloka i ett sådant företag; man har framlagt kartor på hvilka jernvägar, tilltänkta och projekterade, beslutade och anlagda, korsa hvarandra, och man har deraf konstruerat upp en alldeles afskräckande bild och målat landets framtid i de mörkaste färger.

Till råga på allt har man satt ned en "buse" i Petersburg, och låtit honom famna hela Sverige. Vi komma litet hvar i håg huru vi såsom barn skrämdes för denna buse; men numera har man, som jag vågar tro, slutat att med den skrämma det uppväxande slägtet. För min del kan jag icke sätta mig in i de personers tankegång, som föra sådant tal, här ofvan sagts, på tungan och det antagandet ligger nära till hands, att de alla, som så göra, äro barn på nytt.

Om dessa personer hade rätt — huru oklokt och opolitiskt är det icke då att bygga vägar, som förmedla samfärdseln emellan svensk och finsk bygd, att genom statsanslag befordra Norrbottens uppodling; huru orätt är det ej att staten kostar ut stora summor på att kartlägga och undersöka landet, att malmfälten på

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

statens bekostnad uppmätas och till malmens beskaffenhet undersökas, samt att alla resultat af dessa undersökningar framläggas för allmänheten, för hvar och en. Är icke detta allt åtgärder, hvilka inbjuda till företagsamhet; är det icke såsom ville man säga: "så här ser det ut; kom och försök; vi bjuda in er här"! Jo, allt detta och annat dylikt måste, från dessa herrars ståndpunkt sedt, vara alldeles oefterrättligt, ty de åsigter, som af dem förfäktas, leda oåterkalleligt dertill, att Norrbotten bör göras till en ödemård, till ett öde land.

För min del kan jag icke se något politiskt oklokt i att bygga jernvägar i landet samt att befordra samfärdseln emellan folken. Jernvägar byggas väl i främsta rummet för att tjena de fredliga värfven, och jag ser derföre icke eller vet ondt deruti, om alla dessa projekterade jernvägar komma till stånd. Hvad jernvägen Luleå—Ofoten vidkommer, så kan den icke annat än särskildt för försvaret af Norrbotten varda till ofantligt stor fördel. Detta synes mig böra vara påtagligt och klart för hvar och en, som begrundar saken oförvillad. Jernvägen skall derjemte, genom den utveckling af landets förvärfskälla, som den skall alstra, göra att man kommer till insigt om att landet är värdt att försvaras, att det är sådant att man verkligen vill och måste försvara det; ty det skall ju i och genom jernvägen så väl ur fosterländsk som ur ekonomisk synpunkt få ett ojemförligt mycket större värde, än det för närvarande eger.

Men, säger man, detta är ett så stort och vigtigt företag, att det bör vara ett *nationelt.*

Ja, mine herrar, ingen skulle väl hellre än jag se, att man kunde inverka på hela det svenska folket för att kunna åstadkomma hvad som nu är i fråga. Men tro herrarne verkligen, att utsigterna dertill äro stora? Jag tviflar på att de stämmor, som derför höja sig, skola få många med sig.

För öfrigt ber jag få instämma i det yttrande, som denna Kammares ärade vice Talman för någon tid sedan i Kammaren fälde rörande de arbeten, som i Sverige verkstälts af utländska män och med utländskt kapital.

När den för jernvägen fastställda koncessionen bestämmer, att jernvägen icke får börja att byggas, förrän det visats, att medel finnas för jernvägssektionen Gellivara—Luleå; när dertill kommer, att Stats-Utskottet nu föreslagit, att, innan något virke får fällas, penningar eller värdepapper derför skola deponeras, på det att staten, för den händelse företaget icke skulle komma till stånd, ej skulle åsamkas någon förlust — så finner jag, för min del, att någon betänklighet icke kan vara uti att bifalla hvad Stats-Utskottet föreslagit, och tillåter jag mig derföre att yrka bifall till Stats-Utskottets nu föreliggande utlåtande.

Mine herrar, jag tror, att Norrbottens folk är enigt med mig deri, att frågan om en jernväg emellan Luleå och Ofoten är en af dess lifsfrågor. Jag är äfven öfvertygad om, att jag här uttalar detta folks åsigt, då jag säger, att möjligheten att få denna jernväg till stånd ökas genom ett bifall till nu föreliggande be-

tänkande derigenom, att jernvägsbolaget deruti ser ett uttryck för att Sveriges Riksdag hyser välvilja för företaget.

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

Då en gång i tiden jernvägstågen gå fram mellan Bottenviken och Vesterhafvet, är jag ock öfvertygad om, att detta arbetsamma, sträfsamma och i mödor härdade folk, som bebor Norrbotten äfven skall varda lyckosamt och göra heder åt gamla Sverige!

Detta anförande efterföljdes af talrika bifallsrop.

Friherre von Kræmer: Efter det sista varmhjertade föredraget hade jag egentligen icke velat yttra mig i denna fråga; men då jag låtit i betänkandet anteckna att jag icke varit närvarande vid densammas behandling, ber jag dock att få yttra några ord till förklaring.

Denna anteckning skedde, emedan jag icke, då den gjordes, kunde veta hvilken vändning ärendet kunde komma att taga inom Utskottet, om möjligen några invändningar skulle göras emot Kongl. Maj:ts proposition, eller om möjligen några förslag skulle väckas, dem jag icke kunde gilla. Hade jag kunnat förutse utgången, skulle visserligen denna anteckning icke hafva gjorts.

Den ekonomiska sidan af saken reducerar sig derhän, att staten skulle göra en uppoffring af omkring 350,000 kronor, efter den högsta beräkningen; och genom detta understöd hafva vi anledning att hoppas få 38 $^1/_2$ mils jernväg genom Sverige; det skulle således blifva omkring 9,000 kronor per jernvägsmil som staten skulle offra!

Också har ingen egentligen gjort några invändningar emot den ekonomiska uppoffring, som staten dervid skulle göra; utan den talare, som så väl nu som förut väsentligen framstält anmärkningar emot förslaget, har uppfattat saken från den politiska sidan, seende deri en fara för Sverige att mista dessa landsdelar.

Jag är visserligen icke så fullt på det klara som den nästföregående ärade talaren om att icke en gång en sådan fara i framtiden kan komma att uppstå under förändrade förhållanden, då den mäktige grannen i öster får mera tid att vända sina tankar deråt; men jag skiljer mig alldeles från Friherre Klinckowström deri att, enligt min uppfattning, det enda sättet för Sverige att i en framtid få bibehålla denna del af landet är just att der sprida lif, der skapa en befolkning, der grunda svenska intressen och väcka hos den svenska allmänheten tanken på nödvändigheten att behålla denna landsdel, hvilket må hända nu icke är så fullt insedt.

Vi vilja således detsamma, Friherre Klinckowström och jag; vi vilja försäkra Sverige om bibehållandet af dessa landsdelar, men det, som han tror leda till deras förlust, tror jag just vara enda sättet att bereda sannolikhet för att få behålla dem.

Jag får således ur både ekonomisk och politisk synpunkt yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på

Virkesunderstöd för anläggning af jernväg från Luleå till norska gränsen. (Forts.)

afslag derå, samt förklarade, efter att hafva förnyat propositionen på bifall till Utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Som votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Stats-Utskottets utlåtande N:o 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 79;
Nej — 22.

Föredrogos ånyo och biföllos Lag-Utskottets den 26 och 28 innevarande Mars bordlagda utlåtanden:

N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående patent; och

N:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om skydd för varumärken.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst å föredragningslistan till nästa sammanträde, och de utlåtanden, som denna dag blifvit andra gången bordlagda, sättas sist å samma lista.

Enär större delen af dagens föredragningslista nu blifvit genomgången, hemstälde Herr Grefven och Talmannen, att de utfärdade anslagen till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m. måtte få nedtagas.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. $^1/_2$ 4 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.